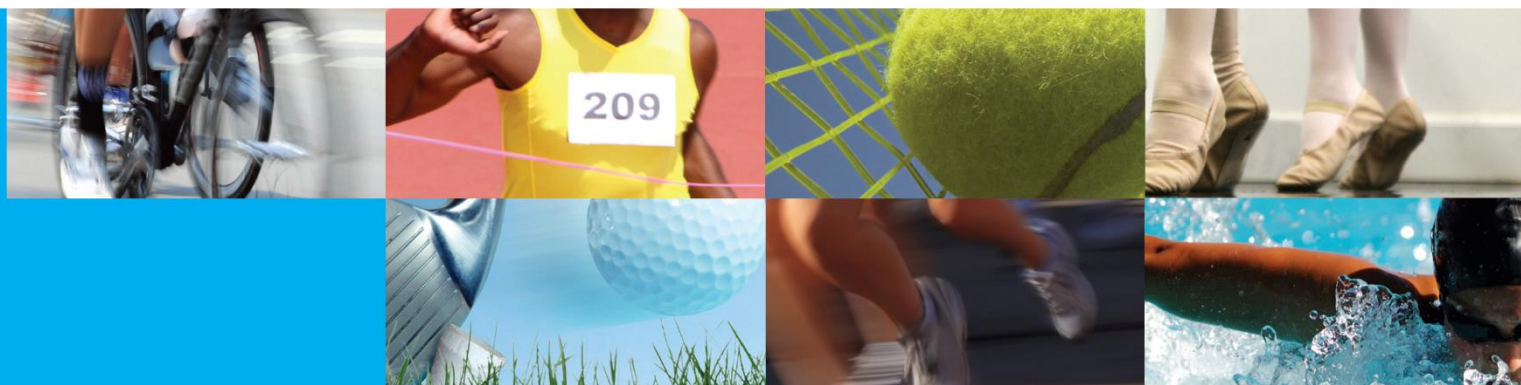

Ruimte voor buitensport in Arnhem

Een vraag-aanbodanalyse van buitensportvoorzieningen in 2016, 2025 en 2030

Karin Wezenberg-Hoenderkamp

Björn Schadenberg

Ruimte voor buitensport in Arnhem

Een vraag-aanbodanalyse van buitensportvoorzieningen in 2016, 2025 en 2030

in opdracht van Sportbedrijf Arnhem

**Karin Wezenberg–Hoenderkamp
Björn Schadenberg**

Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

*Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut*

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	9
1.1 Onderzoeksvragen	9
1.2 Onderzoeksopzet	9
1.3 Leeswijzer	10
2. Relevante ontwikkelingen en prognoses	11
2.1 Bevolkingsontwikkeling en -prognose	11
2.2 Ontwikkeling sportdeelname	15
2.3 Ontwikkeling sportaccommodatiegebruik	16
2.4 Gevolgen ontwikkelingen voor de buitensport	17
3. Voetbal	19
3.1 Het Arnhemse voetballandschap	19
3.2 Behoeftebepaling	21
3.3 Toekomst	25
4. Overige sporten	31
4.1 Hockey	32
4.2 Honk- en softbal	34
4.3 Korfbal	35
4.4 Tennis	37
4.5 Rugby	39
4.6 Atletiek	39
Bijlage 1 Toelichting ruimte-instrument	43
Bijlage 2 Aantal teams voetbalverenigingen gemeente Arnhem	45
Bijlage 3 Herkomst leden voetbalverenigingen gemeente Arnhem	46

Samenvatting

De gemeente Arnhem wenst over inzicht te beschikken in de huidige en toekomstige behoefte aan buitensportruimte en hoe dit zich tot het aanbod verhoudt. Deze rapportage maakt duidelijk in hoeverre het aanbod van buitensportaccommodaties aansluit bij de behoefte van de inwoners van Arnhem, voor nu en in de toekomst.

De verwachting is dat het aantal inwoners van Arnhem tot 2030 met ruim 8 procent tot bijna 170.000 inwoners toeneemt. De toename zal in alle leeftijdsklassen optreden, maar de grootste toename zal naar verwachting in de klasse 65 jaar en ouder plaatsvinden. In sommige delen van de stad is deze vergrijzing sterker zichtbaar dan in andere delen. Omdat ouderen, ten opzichte van jongeren, relatief weinig gebruikmaken van sportvelden, zal het aantal potentiële gebruikers van sportvelden (zonder veranderend aanbod) in wijken met sterke vergrijzing afnemen. In wijken waar het aantal jongeren flink toeneemt, kan de druk op de sportvelden juist toenemen.

Voetbal

De twaalf voetbalverenigingen in Arnhem hebben een gezamenlijke behoefte van 38 wedstrijdvelen. Met de 41 velden die in de gemeente liggen, is het totaal aantal voetbalvelden voldoende. De spreiding van de verenigingen over de verschillende sportparken, in combinatie met de scheefgroei van de verenigingen (vijf grote verenigingen en zeven kleine), zorgt er echter voor dat op vier sportparken een tekort aan wedstrijdvelen is, terwijl op vijf sportparken juist ruimte over is. De trainingscapaciteit is op alle parken, met uitzondering van sportpark Cranevelt en sportpark Elsweide (meer dan) voldoende.

Gebaseerd op de bevolkingsprognose en de landelijke ontwikkeling in het voetbal, ligt een toename van het aantal voetbalteams in Arnhem in de lijn der verwachting. Dit kan echter niet los gezien worden van de huidige situatie in Arnhem, waarbij een duidelijke tweedeling te zien is tussen een aantal grote en aantrekkelijke verenigingen en een aantal (heel) kleine en kwetsbare verenigingen. De grote verenigingen, die aantrekkelijk zijn voor extra leden, hebben echter geen ruimte meer om verder te groeien en de kleine verenigingen hebben wel de ruimte, maar zijn over het algemeen niet aantrekkelijk om lid van te worden. De meest recente ledencijfers van de KNVB onderschrijven dit, waarbij sinds seizoen 2015/2016 het aantal KNVB-leden in Arnhem is afgenomen. Zonder aanpassingen in het voetballandschap is het de verwachting dat de daling van het aantal voetballers zal doorzetten. Efficiënter gebruik van de velden over de gehele gemeente, meer of andere ondersteuning aan de kleine/kwetsbare verenigingen en samenwerkingen tussen verenigingen, zijn aandachtspunten voor de komende periode om ervoor te zorgen dat het voetballandschap in Arnhem aantrekkelijk blijft en mogelijkheden blijft bieden om, bij voorkeur dicht bij huis, te kunnen voetballen.

Overige buitensporten

Wanneer naar het andere buitensportaanbod wordt gekeken, is alleen in het hockeyaanbod in Arnhem sprake van (toekomstige) krapte. Het lijkt erop dat de hockeysport in Arnhem de komende jaren nog verder kan groeien. Het aantal velden op de huidige sportparken kan daarbij wel een knelpunt zijn of worden, omdat de verenigingen zonder extra velden niet veel verder kunnen groeien. Het advies is om, na overleg met de hockeyverenigingen, te onderzoeken of op een andere locatie in de stad een of meerdere hockeyvelden kunnen worden gerealiseerd. Hier zou dan een van de huidige verenigingen een deel van de wedstrijden op kunnen spelen, of kan een nieuwe vereniging worden opgericht.

De tennisverenigingen in Arnhem hebben, op ATC Groene Kamer na, allemaal een overschot aan tennisbanen. Omdat de meeste verenigingen, net als landelijk, een daling van het aantal leden laten zien, zullen deze overschotten in de toekomst alleen maar groter worden.

Voor honk- en softbal, korfbal en atletiek past de aanwezige capaciteit bij de huidige en toekomstige behoefte. De rugbyvereniging werkt veel samen met verenigingen uit de regio en heeft diverse combinatieteams. Deze combinatieteams spelen niet alleen in Arnhem, maar ook in andere gemeenten in de regio. Voor rugby lijkt in de toekomst meer ruimte nodig te zijn, maar deze ruimte zou ook in een andere gemeente kunnen worden gecreëerd.

1. Inleiding

De gemeente Arnhem wil in 2017 beschikken over inzicht in de behoefte aan gemeentelijke buitensportaccommodaties voor nu en in de toekomst (2030). Deze rapportage brengt de huidige en toekomstige benodigde capaciteit aan buitensportvoorzieningen in beeld in de gemeente Arnhem in 2017, 2025 en 2030.

We maken in het onderzoek inzichtelijk wat de huidige vraag is naar gemeentelijke buitensportvoorzieningen voor voetbal, hockey, honk- en softbal, korfbal, tennis, rugby en atletiek¹. Door confrontatie met het aanwezige aanbod, wordt duidelijk of, en in welke mate, in Arnhem tekorten dan wel overschotten bij een of meer typen voorzieningen bestaan. Op basis van te voorziene demografische ontwikkelingen richting 2030, ontwikkelingen in de landelijke sportdeelname en ledenontwikkelingen bij de verenigingen, bepalen we of, en in welke mate, de vraag naar voorzieningen verandert en wat daarvan de implicaties voor de verhouding met het bestaande aanbod zijn.

Dit onderzoek moet bijdragen aan het nemen van gefundeerde besluiten over het toekomstig sport(accommodatie)beleid van de gemeente Arnhem, waarbij een juiste inschatting kan worden gemaakt welke investeringen op korte en lange termijn op het gebied van deze sportaccommodaties nodig zijn.

1.1 Onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te verschaffen in de huidige en toekomstige behoefte aan de diverse typen buitensportaccommodaties in Arnhem. Daarbij zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

1. Wat is de huidige normatieve vraag naar velden en banen voor voetbal, hockey, honk- en softbal, korfbal, tennis, rugby en atletiek, en hoe verhoudt zich dit tot het huidige aanbod?
2. Wat is de toekomstige (2025 en 2030) normatieve vraag naar velden en banen voor voetbal, hockey, honk- en softbal, korfbal, tennis, rugby en atletiek, en hoe verhoudt zich dit tot het huidige aanbod?

1.2 Onderzoeksopzet

Voor de vraag-aanbodanalyses van de buitensporten gebruiken we ons ruimte-instrument. Dit rekeninstrument is toepasbaar op de sporten voetbal, hockey, tennis, korfbal en honk- en softbal. Voor deze sporten wordt op basis van team- of ledenaantallen en door de VNG en het NOC*NSF vastgestelde planningsnormen het benodigde aantal velden of banen berekend (zie bijlage 1 voor een toelichting op

¹ Andere buitensporten, zoals skeeleren en handboogschieten, hebben ook accommodaties in de gemeente, maar worden, onder andere vanwege hun beperkte ruimtelijke consequenties, niet meegenomen in de rapportage.

het ruimte-instrument). Door deze behoefte af te zetten tegen het huidige aantal (en type) velden, worden eventuele tekorten of overschotten in kaart gebracht. Op basis van de verwachte bevolkingsgroei en de veranderende bevolkingssamenstelling, bepalen we vervolgens wat de vraag naar velden is tot 2030. Eventuele tekorten of overschotten in 2025 of 2030 worden zichtbaar door de toekomstige behoefte te vergelijken met het huidige aanbod, aangevuld met eventuele concrete uitvoeringsplannen voor extra velden, omzetting naar kunstgras of afstoting van velden. Voor rugby en atletiek zijn geen algemeen geldende planningsnormen beschikbaar, maar wel richtlijnen die door de betreffende sportbonden worden gebruikt om de ruimtebehoefte te bepalen.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden een aantal ontwikkelingen en prognoses die relevant zijn bij sportcapaciteitsvraagstukken beschreven. Vanwege de omvang van de voetbalsport in de gemeente Arnhem, wordt in hoofdstuk 3 de ruimtebehoefte voor voetbal apart van de andere buitensporten behandeld. Hoofdstuk 4 gaat in op ruimtebehoefte voor de andere buitensporten.

2. Relevante ontwikkelingen en prognoses

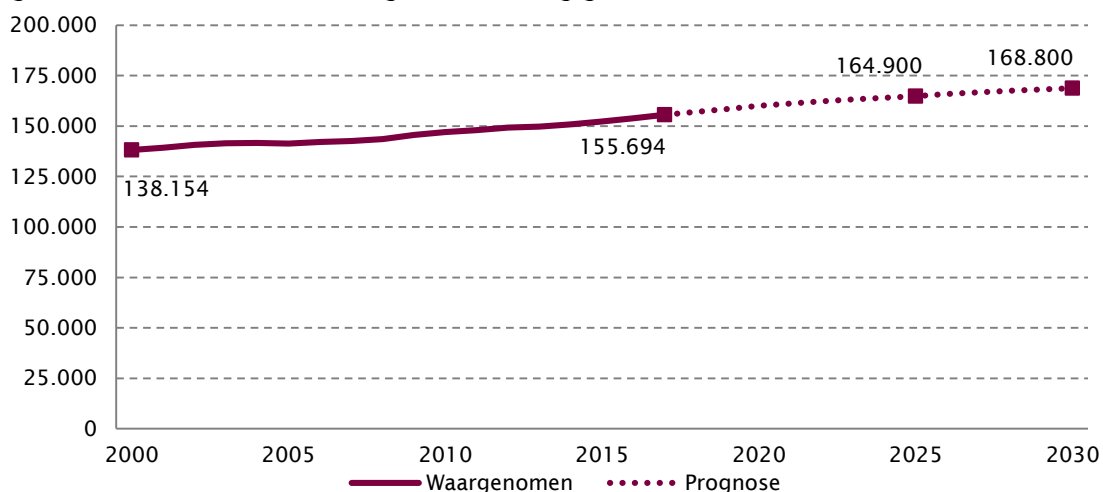
In dit hoofdstuk beschrijven we een aantal ontwikkelingen en prognoses die bij sportcapaciteitsvraagstukken relevant zijn. We behandelen achtereenvolgens de bevolkingsontwikkeling en -prognose van de gemeente Arnhem en de landelijke ontwikkelingen in sportdeelname en sportaccommodatiegebruik.

2.1 Bevolkingsontwikkeling en -prognose

Gemeente Arnhem

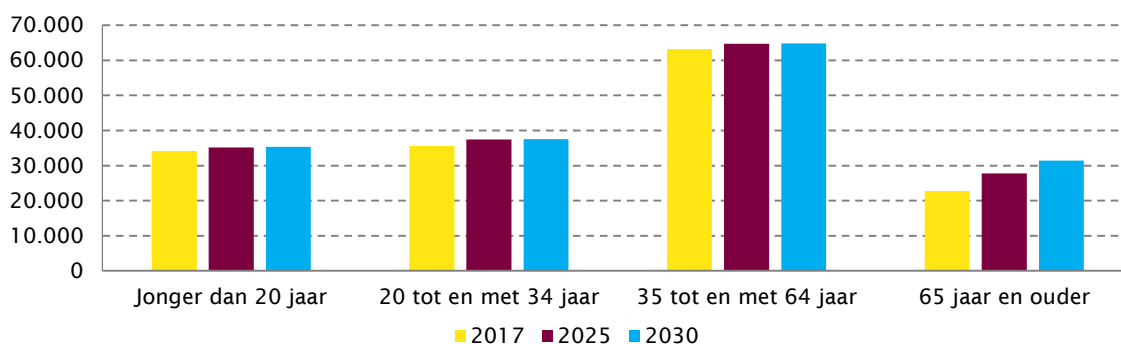
Sinds 2000 is het inwoneraantal van de gemeente Arnhem met 12,7 procent (17.500 inwoners) gegroeid tot 155.700 inwoners in 2017. De verwachting is dat de totale bevolking van de gemeente tot en met 2030 toeneemt naar 168.800 inwoners (+8,4% t.o.v. 2017; figuur 2.1). Het aantal inwoners in elke leeftijdsklasse zal toenemen (figuur 2.2). De grootste absolute en relatieve toename zal naar verwachting in de klasse 65 jaar en ouder (+8.750/+38,0%) plaatsvinden.

Figuur 2.1 (Verwachte) bevolkingsontwikkeling gemeente Arnhem, in aantallen, 2000–2030

Bron: CBS, 2017; Afdeling Onderzoek en Statistiek (gemeente Arnhem), 2017. (Bewerking Mulier Instituut)

Figuur 2.2 Aantal inwoners in Arnhem in 2017 en prognose voor 2025 en 2030, naar leeftijdsklasse

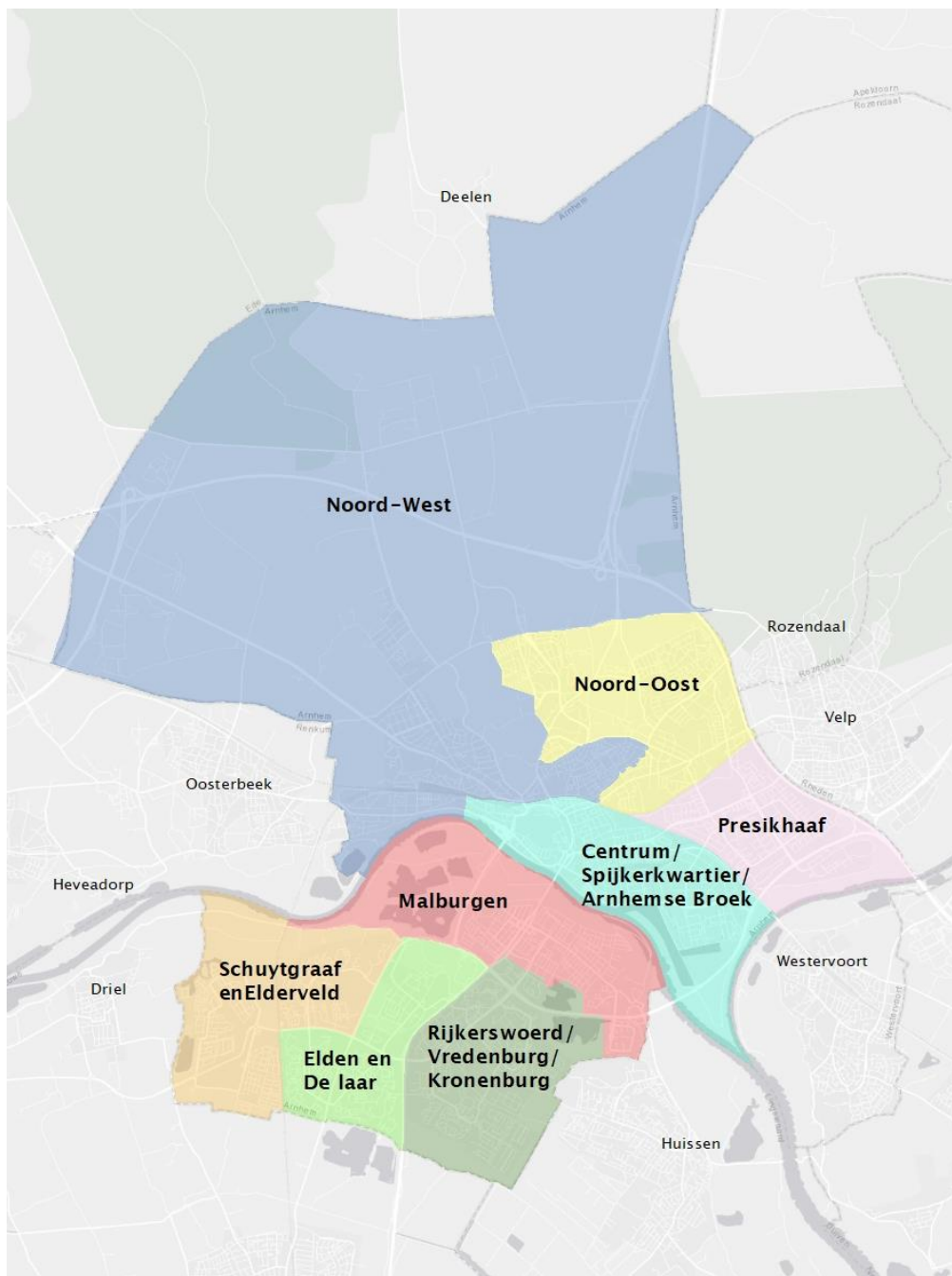

Bron: Afdeling Onderzoek en Statistiek (gemeente Arnhem), 2017. (Bewerking Mulier Instituut)

Ontwikkeling per gebied

Arnhem bestaat uit 24 wijken, die in acht gebieden zijn geclusterd: Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek (CSA), Presikhaaf, Noord-Oost, Noord-West, Malburgen, Vredenburg/Kronenburg/Rijkerswoerd (VKR), Elden en De Laar, en Schuytgraaf en Elderveld (kaart 2.1).

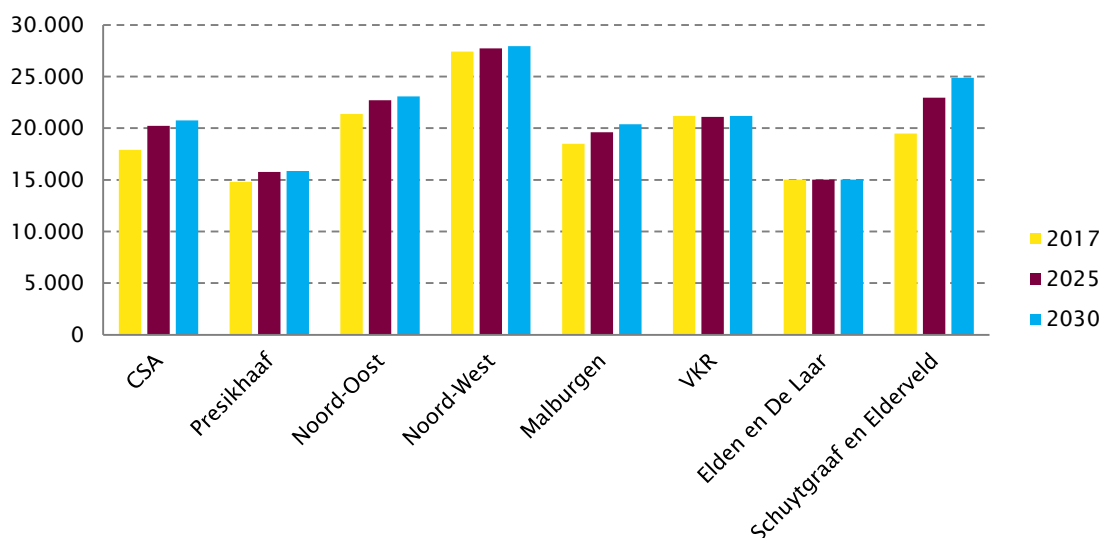
Kaart 2.1 Gebieden gemeente Arnhem

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut, 2017.

Noord-West is met bijna 27.500 inwoners het gebied met de meeste inwoners. Presikhaaf is qua inwonertal bijna twee keer zo klein, en is daarmee het gebied met de minste inwoners (figuur 2.3). De verwachting is dat het aantal inwoners in alle gebieden in meer of mindere mate zal toenemen (figuur 2.3). Schuytgraaf en Elderveld zal, absoluut en relatief, richting 2030 (+27,8%) het meest groeien, gevolgd door CSA (+15,8%). Het aantal inwoners van Noord-West, VKR, en Elden en De Laar zal vrijwel gelijk blijven.

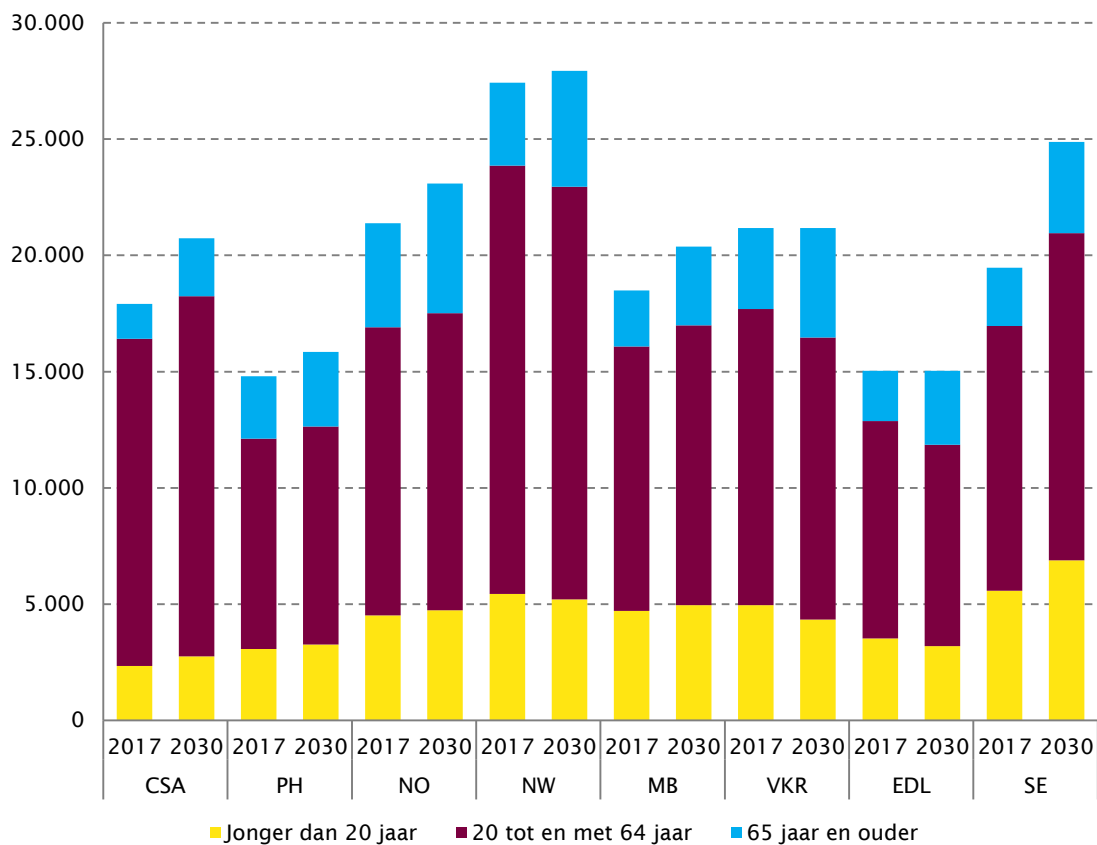
Figuur 2.3 (Verwacht) aantal inwoners gemeente Arnhem naar gebied, per jaar, in absolute aantallen

Bron: Afdeling Onderzoek en Statistiek (gemeente Arnhem), 2017. (Bewerking Mulier Instituut)

De gebieden laten een duidelijk verschillende bevolkingsopbouw zien (figuur 2.4). In CSA is slechts 13 procent van de inwoners onder de twintig jaar, terwijl in Schuytgraaf en Elderveld bijna 30 procent tot deze leeftijdscategorie behoort. Het percentage 65-plussers is in CSA met 8 procent het laagste, terwijl in Noord-West ruim één op de vijf inwoners de 65 jaar is gepasseerd. In 2030 is de situatie flink veranderd. CSA heeft er dan 67 procent meer 65-plussers bijgekregen, terwijl in absolute zin met name de gebieden Noord-West en Schuytgraaf en Elderveld met toename van het aantal 65-plussers te maken krijgen. Het aantal jongeren (onder de twintig jaar) zal de komende jaren in totaal toenemen, maar er zijn gebieden (Noord-West, VKR en Elden en De Laar) waar deze leeftijdscategorie met een afname te maken krijgt.

Figuur 2.4 Huidige en toekomstige bevolkingsopbouw gemeente Arnhem, naar gebied, 2017

CSA = Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, PH = Presikhaaf, NO = Noord-Oost, NW = Noord-West, MB = Malburgen, VKR = Vredenburg/Kronenburg/Rijkerswoerd, EDL = Elden en De Laar, SE = Schuytgraaf en Elderveld

Bron: Afdeling Onderzoek en Statistiek (gemeente Arnhem), 2017 (Bewerking Mulier Instituut)

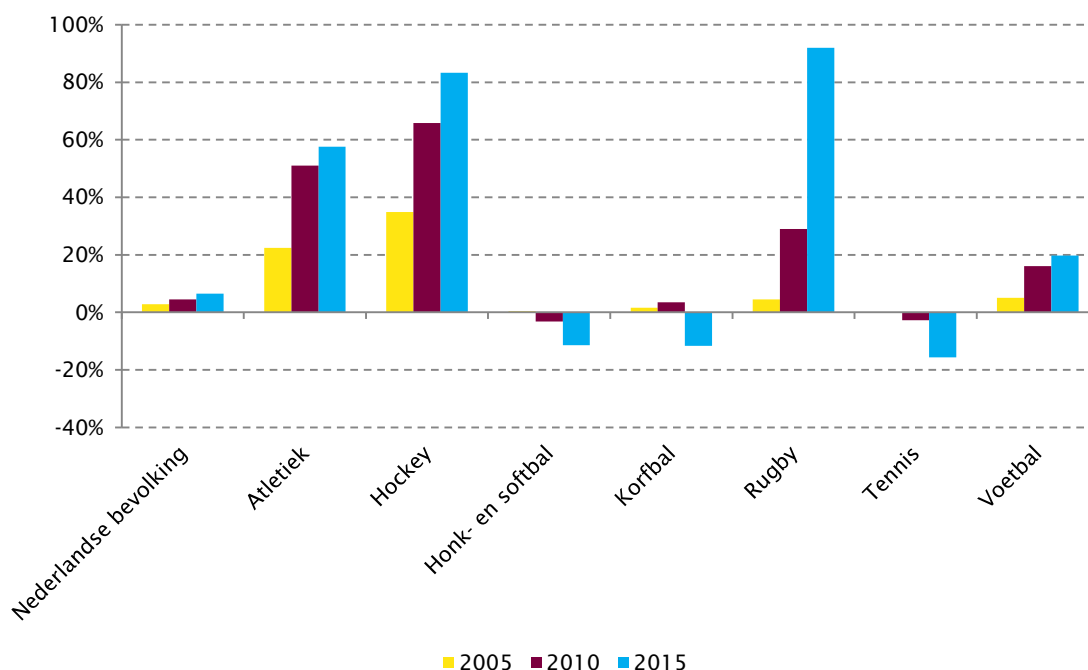
2.2 Ontwikkeling sportdeelname

Het landelijke sportdeelnamecijfer is na een aantal jaren groei inmiddels stabiel (circa 65%), evenals de mate waarin de Nederlander lid is van een sportvereniging (ca. 30%). De ledentallen van diverse grote sportbonden zijn dat zeker niet. Het is niet gezegd dat de ontwikkeling van de laatste vijftien jaar een-op-een toepasbaar is op de vijftien jaar die gaan komen. Het ligt niet in de lijn der verwachting dat de sporten die de afgelopen jaren consequent met een lichte afname te maken hebben gehad, ineens de weg naar boven inslaan. Evenmin zullen sporten die een fors aandeel aan leden zagen verdwijnen, in dezelfde mate blijven slinken op weg naar volledige verdwijning. Tegelijkertijd zullen sporten die de afgelopen jaren sterk zijn gestegen, zoals hockey, de komende jaren in hetzelfde tempo door (kunnen) blijven groeien.

Landelijk

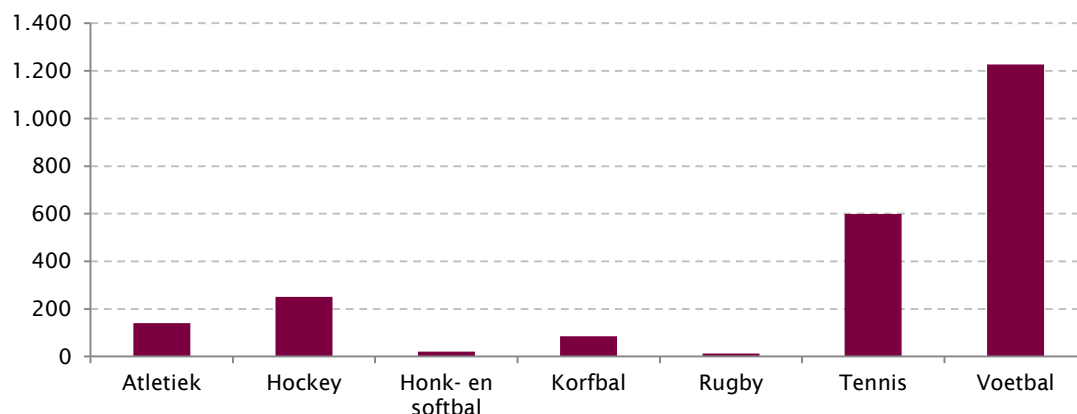
Er bestaan grote verschillen in de ontwikkelingen van het aantal lidmaatschappen bij de buitensportbonden (figuur 2.5). Het aantal leden bij de voetbalbond KNVB is met een vijfde toegenomen, terwijl het aantal leden bij de tennisbond KNLTB met ruim 15 procent is afgenomen. Nog altijd is de KNLTB in omvang met ruim 599.000 leden de tweede sportbond van Nederland, na de KNVB. De Atletiekunie en de hockeybond KNHB hebben de afgelopen jaren te maken gehad met een stelselmatige stijging van het aantal lidmaatschappen. Rugby Nederland heeft vooral tussen 2010 en 2015 een forse groei meegemaakt, maar blijft qua lidmaatschappen een kleine bond (figuur 2.6)

Figuur 2.5 Ontwikkeling lidmaatschappen bij diverse buitensportbonden in de periode 2000–2015 (met 2000 als uitgangsjaar), afgezet tegen de ontwikkeling van de Nederlandse bevolking in diezelfde periode, in procenten

Bron: NOC*NSF 2000-201.; CBS, 2016. (Bewerking Mulier Instituut)

Figuur 2.6 Aantal lidmaatschappen per sportbond (x 1.000), 2015

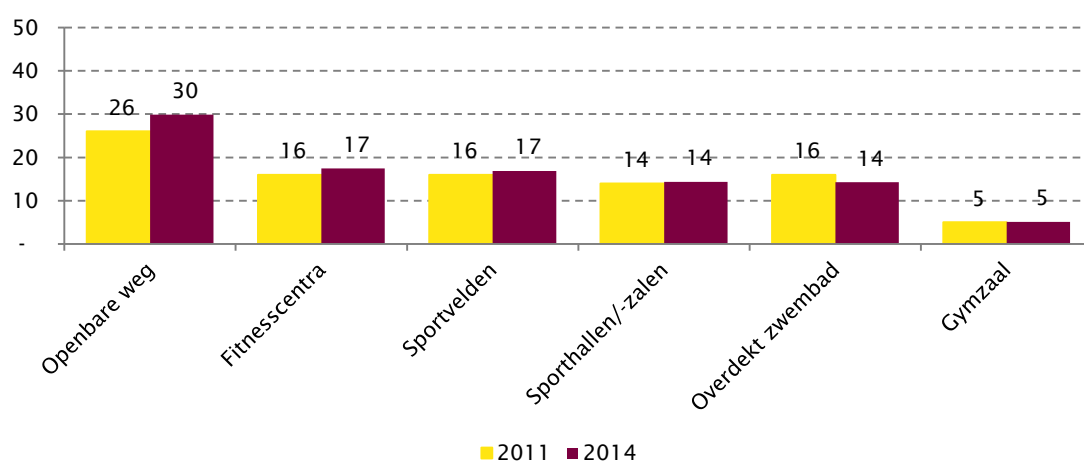

Bron: NOC*NSF 2015. (Bewerking Mulier Instituut)

2.3 Ontwikkeling sportaccommodatiegebruik

De openbare weg² wordt het meest genoemd als voorziening die door Nederlanders (6-79 jaar) voor sportbeoefening wordt gebruikt (figuur 2.7). Ongeveer een derde van de bevolking (30%) heeft in 2014 voor de sportbeoefening van de openbare weg gebruikgemaakt. Voor fitnesscentra en sportvelden geldt dat 17 procent van de bevolking hiervan in 2014 gebruikgemaakt heeft. In vergelijking met 2011 valt op dat het gebruik van de openbare weg is toegenomen (26% in 2011), en dat het gebruik van overdekte zwembaden is afgenomen (16% in 2011). Het gebruik van sportvelden is licht toegenomen.

Figuur 2.7 Gebruik van typen accommodaties voor sportbeoefening, 2011 en 2014, bevolking Nederland 6–79 jaar (in procenten)

Bron: OBiN 2010-2011 en 2013-2014. (Bewerking Mulier Instituut)

² OBiN hanteert 'de openbare weg' als antwoordcategorie en niet het ruimere begrip 'de openbare ruimte'. De openbare weg kan hier echter geïnterpreteerd worden als de openbare ruimte.

Wanneer we op basis van landelijke gegevens kijken naar welke leeftijdsklassen de voornaamste gebruikers van sportvelden zijn, dan zien we dat jongeren (6-17 jaar) het meest gebruikmaken van sportvelden en dat dit gebruik afneemt naarmate de leeftijd stijgt (tabel 2.1)

Tabel 2.1 Gebruik sportaccommodaties 2014 naar leeftijdsklasse, percentage van de Nederlandse bevolking (6 – 79 jaar)

	Gebruik sportvelden
6-79 jaar	17
6-11 jaar	45
12-17 jaar	43
18-24 jaar	23
25-34 jaar	17
35-49 jaar	12
50-64 jaar	8
65-79 jaar	7

Bron: OBiN 2013-2014. (Bewerking Mulier Instituut)

2.4 Gevolgen ontwikkelingen voor de buitensport

Op basis van de in de vorige paragrafen geschetste ontwikkelingen, is het niet te verwachten dat het gebruik van sportvelden in Arnhem de komende jaren, zonder specifieke veranderingen in aanbod of sportstimulering, even hard toeneemt als de bevolking. Er komen weliswaar jongeren bij, maar het aantal ouderen groeit veel harder en deze laatste groep maakt beduidend minder gebruik van sportvelden. Andere of nieuwe vormen van sportaanbod, zoals Walking Football, kunnen ervoor zorgen dat het gebruik van de sportvelden in de praktijk toch meer toeneemt. Tegelijkertijd is ook de ontwikkeling zichtbaar dat er steeds meer in de openbare ruimte wordt gesport³, zeker door de hogere leeftijdsgroepen.

Bovenstaande geldt voor Arnhem in zijn geheel. Uit figuur 2.4 blijkt dat de demografische ontwikkeling per gebied echter sterk verschilt. Vooral Schuytgraaf en Elderveld en CSA krijgen met een relatief grote toename van het aantal jongeren te maken. Dit zal tot meer potentiële gebruikers van sportvelden in deze gebieden leiden. In Elden en De Laar en VKR neemt het aantal jongeren daarentegen af, waardoor het aantal gebruikers van sportvelden in de toekomst waarschijnlijk ook afneemt.

Naast deze demografische ontwikkelingen zijn de ontwikkelingen die landelijk bij de sportbonden te zien zijn, naar alle waarschijnlijkheid ook in Arnhem zichtbaar. Sporten als korfbal en tennis verliezen aan populariteit, terwijl hockey en rugby door steeds meer mensen worden gedaan. Bij de berekeningen van de toekomstige behoefte wordt hier verder op ingegaan.

³ Zie rapportage over de Sportieve Openbare Ruimte in Arnhem, publicatie verwacht in december 2017

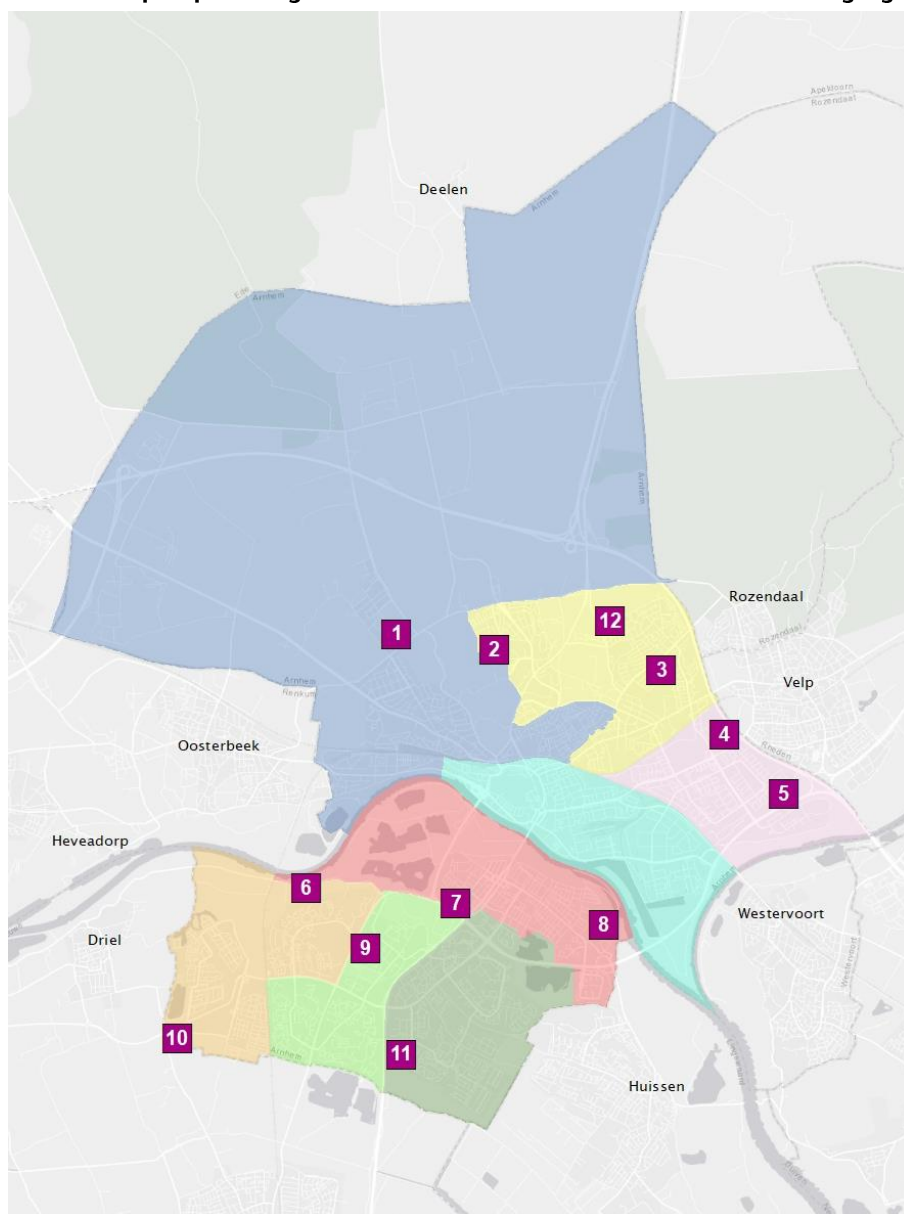
3. Voetbal

3.1 Het Arnhemse voetballandschap

In cijfers

In Arnhem zijn in het seizoen 2016/2017 twaalf voetbalverenigingen die van elf sportparken gebruikmaken (kaart 3.1). De voetbalverenigingen Arnhemia en Oranje delen het sportpark De Bakenhof. Begin 2016 is de voetbalvereniging AFC Arnhem opgeheven. Deze vereniging was in 2014 tot stand gekomen na een fusie tussen de verenigingen ESCA en FC Presikhaaf.

Kaart 3.1 Sportparken gemeente Arnhem met actieve voetbalverenigingen, 2017

1) Bakenberg 2) Cranevelt 3) De Paasberg 4) Elsweide 5) Het Lange Water 6) Drielsedijk 7) Malburgen-West 8) De Bakenhof 9) Elden 10) Schuytgraaf 11) Rijkerswoerd 12) Valkenhuizen

In totaal heeft Arnhem 35,5 natuurgras- en 15 kunstgrasvelden (tabel 3.1). Na het vertrek van voetbalvereniging ESCA (samengaan met FC Presikhaaf) van sportpark Valkenhuizen is op dit sportpark geen voetbalvereniging meer actief.

Tabel 3.1 Aantal voetbalvelden gemeente Arnhem, 2017

Verenigingsinformatie			Natuurgras			
Gebied	Sportpark	Vereniging(en)	Training	Wedstrijd	Kunstgras	Totaal
Presikhaaf	Elsweide	Elsweide	0,5	2,0	0,0	2,5
Presikhaaf	Het Lange Water	Eendracht Arnhem	2,0	3,0	1,0	6,0
Noord-Oost	Cranevelt	VDZ	0,0	2,0	3,0	5,0
Noord-Oost	De Paasberg	De Paasberg	1,0	2,0	0,0	3,0
Noord-Oost	Valkenhuizen	Geen vereniging	1,0	2,0	1,0	4,0
Noord-West	Bakenberg	SML	0,0	2,0*	2,0	4,0
Malburgen	De Bakenhof	Arnhemia & Oranje	1,0	3,0	1,0	5,0
Malburgen	Malburgen-West	MASV	0,0	1,0	1,0	2,0
VKR	Rijkerswoerd	ESA	2,0	4,0	2,0	8,0
Elden en De Laar	Elden	Eldenia	1,0	2,0	2,0	5,0
Schuytgraaf en Elderveld	Drielsedijk	AZ 2000	1,0	2,0	0,0	3,0
Schuytgraaf en Elderveld	Schuytgraaf	Arnhemse Boys Schuytgraaf	0,0	1,0	2,0	3,0
Gemeente Arnhem			9,5	26,0	15,0	50,5

*Waarvan één bestaande uit twee pupillenvelden

Bij de twaalf Arnhemse voetbalverenigingen zijn in het seizoen 2016/2017 in totaal 387 teams in een zaterdag- of zondagcompetitie ingeschreven. 49 van deze teams zijn in een zondagcompetitie ingeschreven. De 387 teams vertalen zich naar 242,4 normteams⁴ (tabel 3.2).

Tabel 3.2 Aantal weekendvoetbalteams in gemeente Arnhem, 2016/2017

	Seizoen 2016/2017
Totaal aantal teams (zaterdag en zondag)	387
Totaal aantal normteams	242,4
<i>Aantal normteams zaterdag</i>	<i>193,4 (80%)</i>
<i>Aantal normteams zondag</i>	<i>49,0 (20%)</i>

In tabel 3.3 is weergegeven hoeveel (norm)teams op een sportpark actief zijn. Op Rijkerswoerd spelen de meeste teams, gevolgd door sportpark Cranevelt. In bijlage 2 is een overzicht van het aantal teams per (leeftijds)categorie per vereniging opgenomen.

⁴ Zie bijlage 1 voor een toelichting van de bepaling van het aantal normteams.

Tabel 3.3 Aantal weekend(norm)teams voetbalverenigingen gemeente Arnhem, per sportpark, 2016/2017

Gebied	Sportpark	Vereniging(en)	Aantal teams	Aantal normteams
Presikhaaf	Elsweide	Elsweide	14	9,5
Presikhaaf	Het Lange Water	Eendracht Arnhem	16	11,3
Noord-Oost	Cranevelt	VDZ	75	48,5
Noord-Oost	De Paasberg	De Paasberg	14	10,7
Noord-Oost	Valkenhuizen	-	0	0
Noord-West	Bakenberg	SML	47	26,9
Malburgen	De Bakenhof	Arnhemia & Oranje	18	12,8
Malburgen	Malburgen-West	MASV	15	10,3
VKR	Rijkerswoerd	ESA	78	46,9
Elden en De Laar	Elden	Eldenia	54	34,7
Schuytgraaf en Elderveld	Drielsedijk	AZ 2000	10	8,0
Schuytgraaf en Elderveld	Schuytgraaf	Arnhemse Boys Schuytgraaf	46	23,1
Gemeente Arnhem			387	242,4

In context

Kijken we naar de twaalf verenigingen, dan zien we een duidelijke tweedeling in grote en kleine verenigingen. ESA, VDZ, Eldenia, SML, Arnhemse Boys Schuytgraaf hebben alle vijf meer dan veertig teams en bevatten gezamenlijk ruim drie kwart van de voetbalteams. De overige zeven verenigingen hebben elk minder dan twintig teams en zijn daarmee kleiner dan de gemiddelde omvang van een voetbalvereniging (landelijk gemiddeld 25 teams per vereniging in seizoen 2015/2016, in district Oost 26 teams; bron: KNVB jaarverslag 2015/2016). Een deel van deze verenigingen is de afgelopen jaren steeds kleiner geworden, waarbij het voortbestaan in het geding komt of kan komen.

Uit eerder uitgevoerde studies in Arnhem blijkt dat de voetbaldeelname in Arnhem laag is en in sommige wijken zelfs zeer laag. Ondanks eerdere inspanningen, is hierin nog geen duidelijke verbetering zichtbaar en blijft de aantrekkingskracht van de grote en sterke verenigingen groot. De verenigingen zien zelf ook dat deze scheefgroei gekeerd moet worden en ontwikkelen samen met onder andere de gemeente en het Sportbedrijf een plan. Voorliggende studie wordt gebruikt om het plan, met name cijfermatig, te kunnen onderbouwen.

3.2 Behoeftebepaling

De hieronder gepresenteerde wedstrijd- en trainingsveldenbehoefte voor voetbal moet als een *richtlijn* worden gezien. De behoefte is bepaald aan de hand van de richtlijn die is overeengekomen tussen de KNVB en VNG en als zodanig in het Handboek Sportaccommodaties is opgenomen. De belangrijkste uitgangspunten van deze richtlijn zijn hieronder opgesomd. In bijlage 1 is meer gedetailleerde informatie over deze richtlijn te vinden. De belangrijkste vastgelegde uitgangspunten bij toepassing van de richtlijn voor de behoefte aan wedstrijd- en trainingsvelden voetbal zijn:

- Veldbehoefte is gebaseerd op de behoefte van het aantal teams die in seizoen 2016/2017 bij de bondscompetitie zijn ingeschreven.
- Toernooien, interne competities en overige activiteiten worden niet meegenomen in de behoefteberekening.
- Het benodigde aantal wedstrijdvelen kent een cultuurtechnische en een organisatorische component. De cultuurtechnische component geeft aan hoeveel velden er nodig zijn zodat de kwaliteit van de velden gewaarborgd blijft. De organisatorische component wordt bepaald door de bruto- en netto speeltijden van de teams en houdt rekening met hoeveel tijd er op een veld kan worden geprogrammeerd.
- Het resulterende aantal wedstrijdvelen is de hoogste uitkomst van de cultuurtechnische en organisatorische component. Hierbij wordt de cultuurtechnische component vanaf een extra behoefte van 0,25 veld naar boven afgerond en de organisatorische component vanaf een extra behoefte van 0,01. Een cultuurtechnische behoefte van 2,23 veld betekent dus een behoefte aan 2 wedstrijdvelen, terwijl een organisatorische behoefte van 2,23 veld een behoefte van 3 velden betekent.
- Het aantal trainingsvelen wordt bepaald aan de hand van indicatieve trainingsuren (elk team traint globaal genomen 80 minuten gedurende 40 weken).

Wedstrijdvelen

In tabel 3.4 is per sportpark het benodigd aantal wedstrijdvelen op basis van de cultuurtechnische en organisatorische veldbehoefte weergegeven. Met name bij de grote verenigingen is de organisatorische behoefte groter dan de cultuurtechnische behoefte. Daarnaast is in de tabel een indicatie van het aantal wedstrijduren (per veld) op jaarbasis weergegeven. Doorgaans ligt in de praktijk het werkelijke gebruik hoger dan deze indicatie. Een natuurgraswedstrijdveld heeft een maximale belastbaarheid van circa 250 uur. Eventuele restcapaciteit zou door toernooien, vriendschappelijke wedstrijden of multifunctioneel gebruik kunnen worden ingevuld. Op alle sportparken vindt op zijn minst incidenteel nevengebruik plaats. Sportparken De Paasberg (geen kunstgrasveld aanwezig), Elsweide (idem), Malburgen-West (één kunstgrasveld aanwezig) en Rijkerswoerd (twee kunstgrasvelden aanwezig) worden structureel door onderwijsinstellingen gebruikt.

Tabel 3.4 Wedstrijdveldbehoefte voetbalverenigingen gemeente Arnhem, 2016/2017

Sportpark	Veldbehoefte		Indicatie wedstrijduren		Bestaand wedstrijd- veldaanbod	Overschot (+)/ tekort (-)
	Org.	Cult. tech.	Totaal	^a Per veld		
Elsweide	1 (1,0)	1 (1,1)	267	^c 267	2,0	+1,0
Het Lange Water	2 (1,1)	2 (1,3)	293	146	4,0	+2,0
Cranevelt	7 (6,8)	6 (5,6)	1.368	195	5,0	-2,0
De Paasberg	2 (1,3)	1 (1,2)	297	149	2,0	-
Valkenhuizen	0	0	0	0	3,0	+ 3,0
Bakenberg	4 ^b (4,0)	4 (3,3)	752	188	4 ^b ,0	-
De Bakenhof	2 (1,3)	2 (1,4)	353	176	4,0	+2,0
Malburgen-West	1 (0,9)	1 (1,1)	284	^c 284	2,0	+1,0
Rijkerswoerd	8 (7,9)	7 (6,7)	1.307	163	6,0	-2,0
Elden	5 (4,4)	4 (3,9)	981	196	4,0	-1,0
Drielsedijk	2 (1,1)	1 (1,0)	222	111	2,0	-
Schuytgraaf	4 (3,3)	3 (2,7)	630	158	3,0	-1,0
Gemeente Arnhem		38,0			41,0	

^a Gebaseerd op het aantal velden van de veldbehoefte; niet het werkelijke aantal aanwezige wedstrijdvelen.

^b Wanneer de pupillen, die op de pupillenvelden spelen, buiten beschouwing worden gelaten, is er een behoefte (organisatorisch en cultuurtechnisch) van drie velden. Dit komt overeen met het bestaande aanbod van drie volwaardige wedstrijdvelen.

^c De indicatie van het aantal wedstrijduren per veld is hoger dan de maximale belastbaarheid van 250 uur voor een natuurgrasveld. Mogelijk worden de natuurgraswedstrijdvelen overbelast.

Tabel 3.4 laat zien dat er op de afzonderlijke sportparken in totaal een wedstrijdveldbehoefte van 38 velden is. Met een aanbod aan 41 wedstrijdvelen (inclusief drie velden op Valkenhuizen) zijn in de gemeente fysiek voldoende wedstrijdvelen aanwezig. Tegelijkertijd is het duidelijk dat op afzonderlijke sportparken een tekort, dan wel een overschot wordt geconstateerd. Hierbij zijn het de grote verenigingen (VDZ, ESA, Eldenia en Arnhemse Boys Schuytgraaf⁵) die capaciteit tekort hebben, en de kleine verenigingen (Arnhemia, Oranje, Eendracht Arnhem, MASV en Elsweide) die capaciteit over hebben. SML, spelend op Bakenberg, heeft als enige grote vereniging voldoende capaciteit⁶ en de kleine(re) verenigingen Paasberg en AZ 2000 hebben een veldbehoefte die (ruim) overeenkomt met het aanbod. Sportpark De Paasberg wordt wel structureel voor bewegingsonderwijs gebruikt (meestal één veld, soms twee), waardoor de restcapaciteit in de praktijk lager ligt dan de tabel doet vermoeden. Voor de sportparken met veldenoverschot en sportpark Drielsedijk geldt dat er ruimte onbenut blijft, waardoor er mogelijkheden liggen om hier meer wedstrijden te spelen (bijvoorbeeld door andere verenigingen).

Bovenstaande roept de vraag op wat de veldbehoefte zou zijn wanneer alle teams optimaal over de velden in de gemeente zouden worden verdeeld. In dit, theoretische, geval zou de veldbehoefte

⁵ Van Arnhemse Boys Schuytgraaf is bekend dat er een ledenstop is voor jeugdleden.

⁶ Dit komt mede doordat de vereniging niet meer leden aanneemt dan dat terechtkunnen op het huidige aantal velden.

‘slechts’ 34 velden zijn, zeven velden minder dan er nu in de gemeente zijn. Uiteraard spelen verenigingsbelangen (o.a. clubgevoel, kantine, ligging in de wijk) een belangrijke rol bij het accommodatievraagstuk, maar een efficiënter gebruik van ‘elkaars’ velden kan veel knelpunten in de planning oplossen.

Een tweede manier om de capaciteitsproblemen te verminderen ligt wellicht in de verdeling van de wedstrijden over de zaterdag en zondag. Hoewel 80 procent van de normteams op zaterdag speelt, spelen de meeste seniorenteam van de verenigingen op zondag (63%). Alleen voetbalvereniging ESA heeft geen teams die op zondag voetballen. Wanneer (een deel van) de seniorenteam die nu nog op zaterdag spelen, op zondag gaat voetballen, wordt de behoefte op zaterdag één à twee velden lager. Voor de verenigingen met een tekort aan wedstrijd velden op zaterdag, heeft de overgang van enkele seniorenteam naar de zondag geen gevolgen voor het aantal benodigde velden. Uiteraard zal de druk op zaterdag wel iets afnemen, maar er blijft een tekort aan wedstrijd velden bestaan. De jeugd wedstrijden vinden plaats op zaterdag en zijn niet simpelweg naar zondag te verplaatsen. Daarvoor zal eerst een gehele zondagse competitie moeten worden gestart.

Een derde aandachtspunt is de vernieuwde opzet van de pupillencompetitie. Vanaf het seizoen 2017/2018 kunnen verenigingen ervoor kiezen om pupillen volgens de nieuwe spelregels te laten voetballen. De precieze gevolgen voor de veldbehoefte zijn nog niet duidelijk, maar de verwachting is dat de aangepaste spelvormen geen gevolgen voor de veldbehoefte zullen hebben.

Trainingsvelden

In tabel 3.5 staan de indicaties van het totaal aantal trainingsuren per sportpark. Doorgaans zien we in de praktijk dat het werkelijk aantal trainingsuren hoger uitvalt. Hoeveel velden er nodig zijn om de trainingsuren op te kunnen spelen, is afhankelijk van het soort velden en de organisatorische beperkingen bij de vereniging. Een kunstgrasveld kan meer belast worden dan een natuurgrasveld en de ene vereniging kan eerder in de middag en op vrijdagavond trainen, terwijl de andere vereniging deze mogelijkheden (nog) niet heeft, bijvoorbeeld door het ontbreken van gekwalificeerde trainers op deze momenten. Op een goed onderhouden natuurgrastrainingsveld kan circa 700 tot 800 uur worden getraind (bron: Handboek Sportaccommodaties)⁷. Bij een kunstgrasveld wordt uitgegaan van de maximale organisatorische capaciteit van 880 uur per jaar voor een vereniging waar een deel van de teams op zondag competitie speelt (40 weken; vier uur per doordeweekse dag, plus twee uur op woensdagmiddag). Voor zaterdagverenigingen ligt de organisatorische capaciteit op 720 uur per jaar (40 weken; vier uur maandag-donderdag, plus twee uur op woensdagmiddag), waarbij op vrijdag niet wordt getraind.

Gegeven het aantal zondagteams en het aantal vrijdagavondteams op de sportparken, wordt uitgegaan van een maximale organisatorische capaciteit van 720 trainingsuren per kunstgrasveld in Arnhem. Voor de natuurgrasvelden gaan we uit van 700 trainingsuren, zoals de richtlijn in het Handboek Sportaccommodaties aangeeft.

⁷ Sportbedrijf Arnhem houdt zelf over het algemeen een maximale bespelingscapaciteit aan van 400 tot hoogstens 500 uur voor een goed ontwaterd en stabiel veld.

Tabel 3.5 Trainingsveldbehoefte voetbalverenigingen gemeente Arnhem, 2016/2017

Sportpark	Indicatie trainingsuren	Veldbehoefte		Bestaand trainingsveld- aanbod	Overschot (+)/ tekort (-)
		NG	/ KG ^A		
Elsweide	520	1,0	/ 1,0	0,5	-0,5
Het Lange Water	619	1,0	/ 1,0	3,0	+2,0
Cranevelt	2.668	4,0	/ 4,0	3,0	-1,0
De Paasberg	589	1,0	/ 1,0	1,0	-
Valkenhuizen	0	0,0	/ 0,0	2,0	+2,0
Bakenberg	1.477	2,0	/ 2,0	2,0	-
De Bakenhof	704	1,0	/ 1,0	2,0	+1,0
Malburgen-West	567	1,0	/ 1,0	1,0	-
Rijkerswoerd	2.577	4,0	/ 4,0	4,0	-
Elden	1.906	3,0	/ 3,0	3,0	-
Drielsedijk	440	1,0	/ 1,0	1,0	-
Schuytgraaf	1.268	2,0	/ 2,0	2,0	-

^A NG = natuurgas, KG = kunstgras

Voor de meeste sportparken komt de trainingsveldbehoefte minimaal overeen met het aanbod. Voor ESA (Rijkerswoerd) en Paasberg (De Paasberg) moeten, op basis van de richtlijnen, de natuurgrasvelden dan wel intensiever worden gebruikt dan de 500 uur die Sportbedrijf Arnhem nastreeft. Dat vraagt het nodige van de kwaliteit van de natuurgrasvelden. Sportpark Het Lange Water heeft met één kunstgrasveld en twee natuurgastrainingsvelden trainingscapaciteit te veel. VDZ heeft op sportpark Cranevelt behoefte aan extra trainingscapaciteit, evenals voetbalvereniging Elsweide op sportpark Elsweide.

3.3 Toekomst

Beschrijving scenario's

Om de toekomstige ruimtebehoefte van de Arnhemse voetbalverenigingen te ramen, is gebruikgemaakt van drie scenario's:

- Bevolkingsprognose
- Landelijke ontwikkelingen in de voetbalsport (KNVB)
- Recente verenigingsontwikkeling

Bij het scenario 'bevolkingsprognose' is met de herkomst van de leden van de verenigingen rekening gehouden. Een vereniging met veel leden uit Schuytgraaf en Elderveld zal door de grotere bevolkingsgroei in dit gebied naar verwachting sneller groeien dan een voetbalvereniging met veel leden uit Elden en De Laar. In bijlage 3 wordt de herkomst van de voetballeden behandeld. Naast de herkomst van de leden, is ook met de verschillende leeftijdscategorieën rekening gehouden. De seniorenteams zijn gerelateerd aan de prognose voor de ontwikkeling van het aantal volwassenen in een gebied; de jeugdteams zijn gerelateerd aan de prognose voor de toe- of afname van het aantal jongeren.

Bij het scenario ‘landelijke ontwikkeling’ wordt de landelijke ontwikkeling in de lidmaatschappen van de voetbalbond voor de verenigingen in Arnhem gebruikt. Seniorenteams zijn daarbij gerelateerd aan de landelijke toename van het aantal seniorleden en de jeugdteams aan de landelijke afname van het aantal jeugdleden.

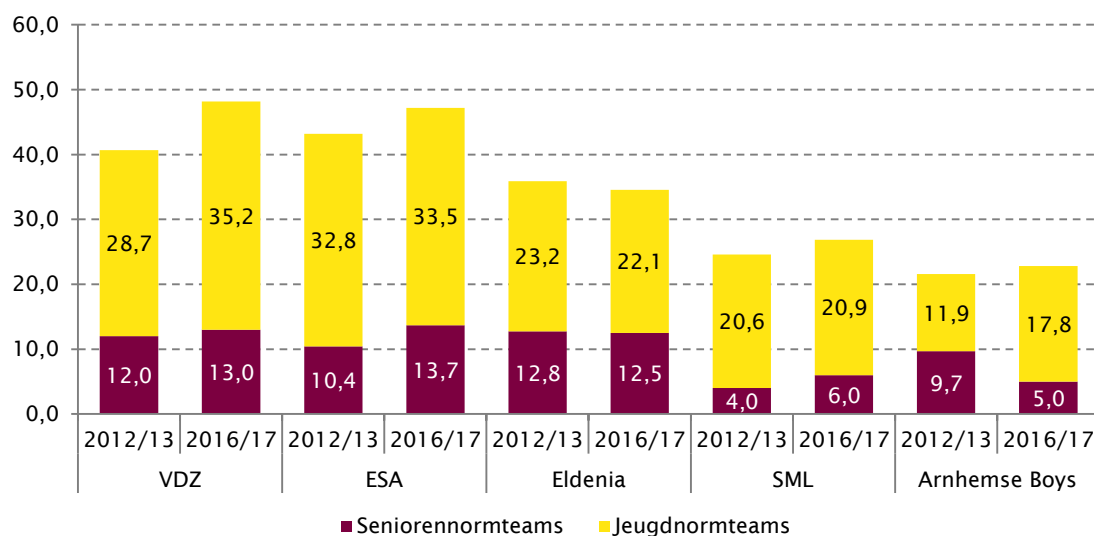
Voor de ledenontwikkeling bij de verenigingen (scenario ‘verenigingsontwikkeling’) zijn de teamaantallen van de afgelopen jaren geanalyseerd (seizoen 2012/2013 tot 2016/2017). Er wordt vervolgens aangenomen dat de groei of afname die de afgelopen jaren bij een vereniging is opgetreden, zich de komende jaren in dezelfde mate voortzet. In Arnhem is het aantal voetbal(norm)teams toegenomen. Waar we landelijk een groei bij de senioren en een daling bij de jeugd zien, constateren we het tegenovergestelde in Arnhem (tabel 3.6). Een deel van de verklaring ligt bij de bevolkingsgroei die Arnhem de afgelopen jaren heeft gekend. Deze was groter dan de landelijke bevolkingsgroei. In het bijzonder heeft Arnhem een groei in het aantal inwoners jonger dan 20 jaar meegemaakt, waar landelijk een afname is geweest. Deze bevolkingsgroep maakt relatief veel gebruik van buitensportaccommodaties (zie paragraaf 2.3).

Tabel 3.6 Ontwikkeling voetbalsport gemeente Arnhem, in normteams, 2012/13–2016/17

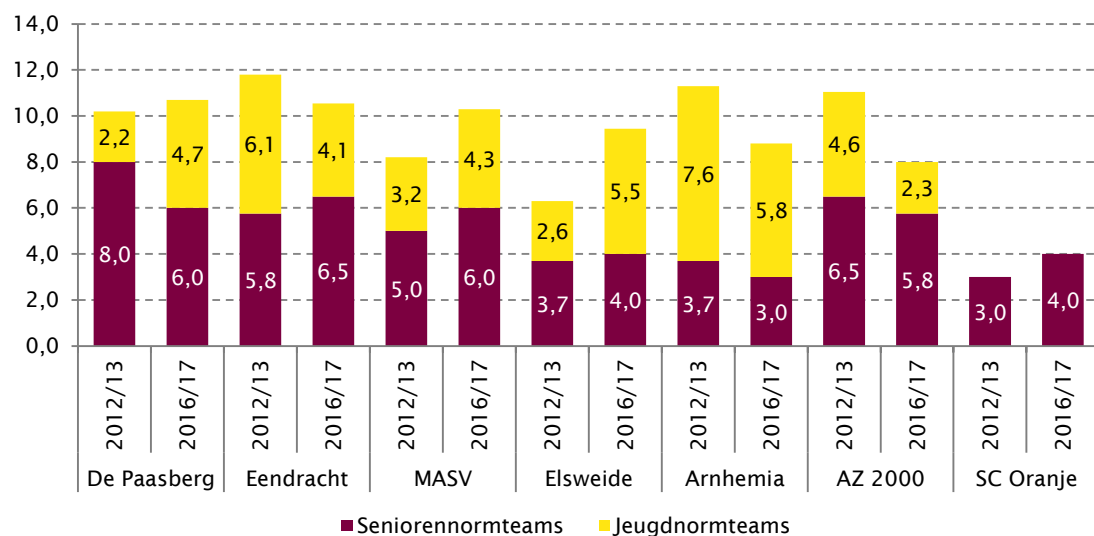
	2012/13	2016/17
Seniorennormteams	95,5	85,5
<i>t.o.v. 2012/13</i>		-10,5%
Jeugdnormteams	137,2	155,9
<i>t.o.v. 2012/13</i>		+13,6%
Totaal aantal normteams	232,7	241,4
<i>t.o.v. 2012/13</i>		+3,7%

De grote voetbalverenigingen in de gemeente Arnhem (> 20 normteams) hebben over het algemeen meer normteams in het seizoen 2016/17 dan in het seizoen 2012/13 (figuur 3.1). De kleine voetbalverenigingen (minder dan 20 normteams) laten een wisselend beeld zien. Vier verenigingen zijn gegroeid, terwijl drie verenigingen kleiner zijn geworden (figuur 3.2). De verenigingen AZ 2000 en Arnhemia lijken hierbij het meest kwetsbaar, omdat zowel het aantal seniorennormteams als het aantal jeugdnormteams is teruggelopen. Een belangrijke opmerking bij de weergegeven ontwikkeling is de opheffing binnen deze periode van meerdere voetbalverenigingen in Arnhem. Per 1 juli 2014 fuseerde ESCA samen met FC Presikhaaf tot AFC Arnhem die vervolgens na anderhalf jaar weer werd opgeheven. De groei bij enkele verenigingen betreft dus niet alleen nieuwe voetballers, maar ook voetballers afkomstig van ESCA of FC Presikhaaf.

Figuur 3.1 Ontwikkeling grote voetbalverenigingen (> 20 normteams) gemeente Arnhem, in normteams, naar leeftijdscategorie, 2012/13–2016/17

Figuur 3.2 Ontwikkeling kleine voetbalverenigingen (< 20 normteams) gemeente Arnhem, in normteams, naar leeftijdscategorie, 2012/13–2016/17

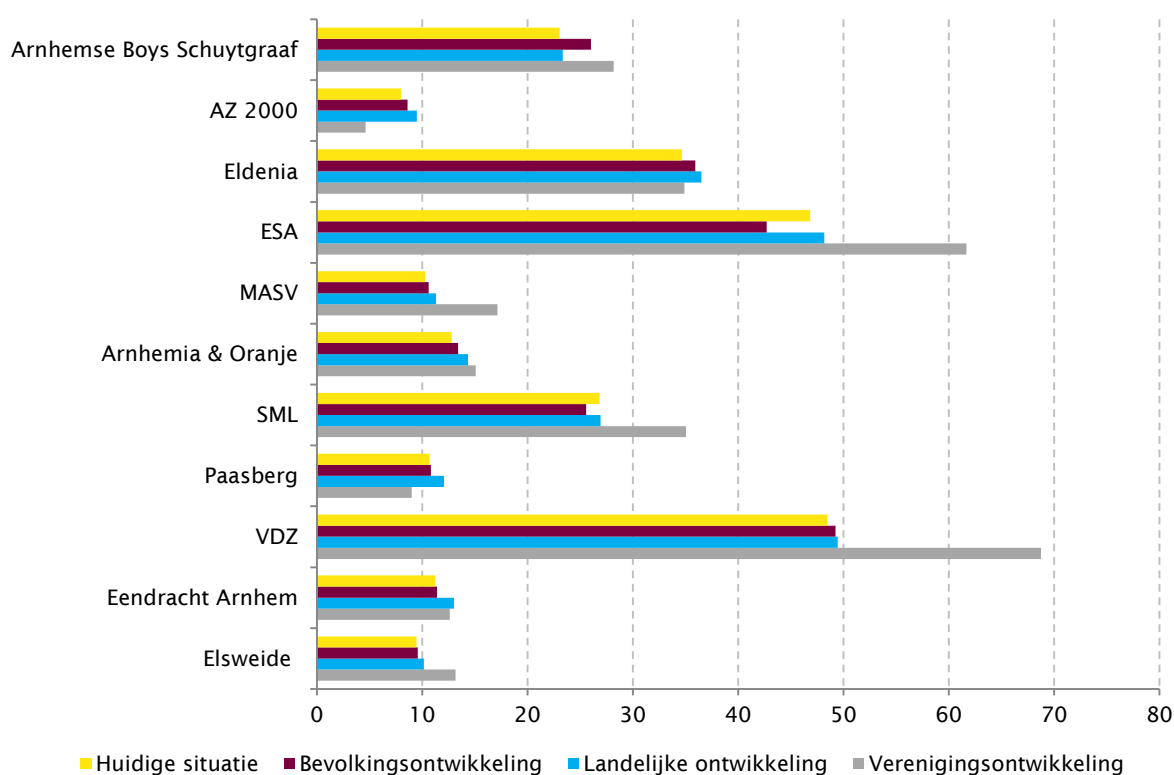

Resultaten scenario's

De scenario's 'bevolkingsprognose' en 'landelijke ontwikkeling KNVB' laten grotendeels hetzelfde beeld zien (figuur 3.3). De meeste verenigingen groeien licht in het aantal normteams, maar dat leidt alleen op sportpark Elsweide tot een extra veldbehoefte. Het scenario 'verenigingsontwikkeling' laat, logischerwijs, een heel wisselend beeld zien. Verenigingen die de afgelopen jaren met een terugloop van leden te maken hebben gehad, zullen op basis van dit scenario ook de komende jaren met minder leden te maken krijgen. Voor verenigingen die de afgelopen jaren zijn gegroeid, wordt daarentegen een verdere groei toegedicht, wat in enkele gevallen tot een extra veldbehoefte leidt. Voor verenigingen die de afgelopen jaren een grote groei hebben doorgemaakt, vooral bij de (op zaterdagspelende) jeugd, leidt dit scenario tot onwaarschijnlijke teamaantallen in de toekomst, wanneer dezelfde groei tot 2025

of zelfs 2030 wordt doorgetrokken. Gezien de huidige veldencapaciteit bij deze verenigingen, is het echter onmogelijk dat deze verenigingen in hetzelfde tempo en op dezelfde locatie blijven doorgroeien. Voor deze verenigingen⁸ is daarom voor de jeugdleden met een groei van 3 procent per jaar gerekend (de gemiddelde groei van de overige verenigingen). Voor Oranje, ESA en en SML is om dezelfde reden de groei van het aantal seniorleden beperkt tot 4 procent per jaar. Het omgekeerde geldt voor de verenigingen Arnhemse Boys (senioren) en AZ 2000 (jeugd). Als deze in hetzelfde tempo blijven dalen in aantal leden, bestaan ze in 2030 niet meer. Daarom is voor deze verenigingen met een daling van respectievelijk 4 procent en 7 procent gerekend (gelijk aan de gemiddelde daling van de overige krimpende verenigingen).

Figuur 3.3 Aantal normteams 2030 voor verschillende scenario's

Conclusie

Vatten we de behoefte aan wedstrijd- en trainingsvelden samen, dan zien we dat drie sportparken zowel een overschot aan wedstrijd- als aan trainingsvelden hebben (tabel 3.7). Twee sportparken hebben wel een overschot aan wedstrijd- velden, maar niet aan trainingsvelden. Sportpark Cranevelt is het enige sportpark met zowel een tekort aan wedstrijd- als aan trainingsvelden, terwijl drie sportparken wel een tekort aan wedstrijd- velden hebben, maar niet aan trainingsvelden. Drie sportparken hebben een aanbod aan wedstrijd- en trainingsvelden die precies overeenkomt met de behoefte.

⁸ Het gaat om de verenigingen: Elsweide, VDZ, Paasberg, MASV en Arnhemse Boys

Tabel 3.7 Resulterende overschotten/tekorten aan wedstrijd- en trainingsvelden per sportpark in Arnhem, 2016/2017

Gebied	Sportpark	Wedstrijdvelden	Trainingsvelden
Presikhaaf	Elsweide	1,0	-0,5
Presikhaaf	Het Lange Water	2,0	2,0
Noord-Oost	Cranevelt	-2,0	-1,0
Noord-Oost	De Paasberg	0,0	0,0
Noord-Oost	Valkenhuizen	3,0	2,0
Noord-West	Bakenberg	0,0	0,0
Malburgen	De Bakenhof	2,0	1,0
Malburgen	Malburgen-West	1,0	0,0
VKR	Rijkerswoerd	-2,0	0,0
Elden en De Laar	Elden	-1,0	0,0
Schuytgraaf en Elderveld	Drielsedijk	0,0	0,0
Schuytgraaf en Elderveld	Schuytgraaf	-1,0	0,0

Het totaal aantal voetbalvelden in de gemeente Arnhem is daarmee voldoende voor de behoefte. De spreiding van de verenigingen over de verschillende sportparken, in combinatie met de scheefgroei van de verenigingen (vijf grote verenigingen en zeven kleine), zorgt er echter voor dat op vier sportparken een tekort aan wedstrijdvelden is, terwijl op vijf sportparken juist ruimte over is. De trainingscapaciteit is op alle parken, met uitzondering van sportpark Cranevelt en sportpark Elsweide (meer dan) voldoende.

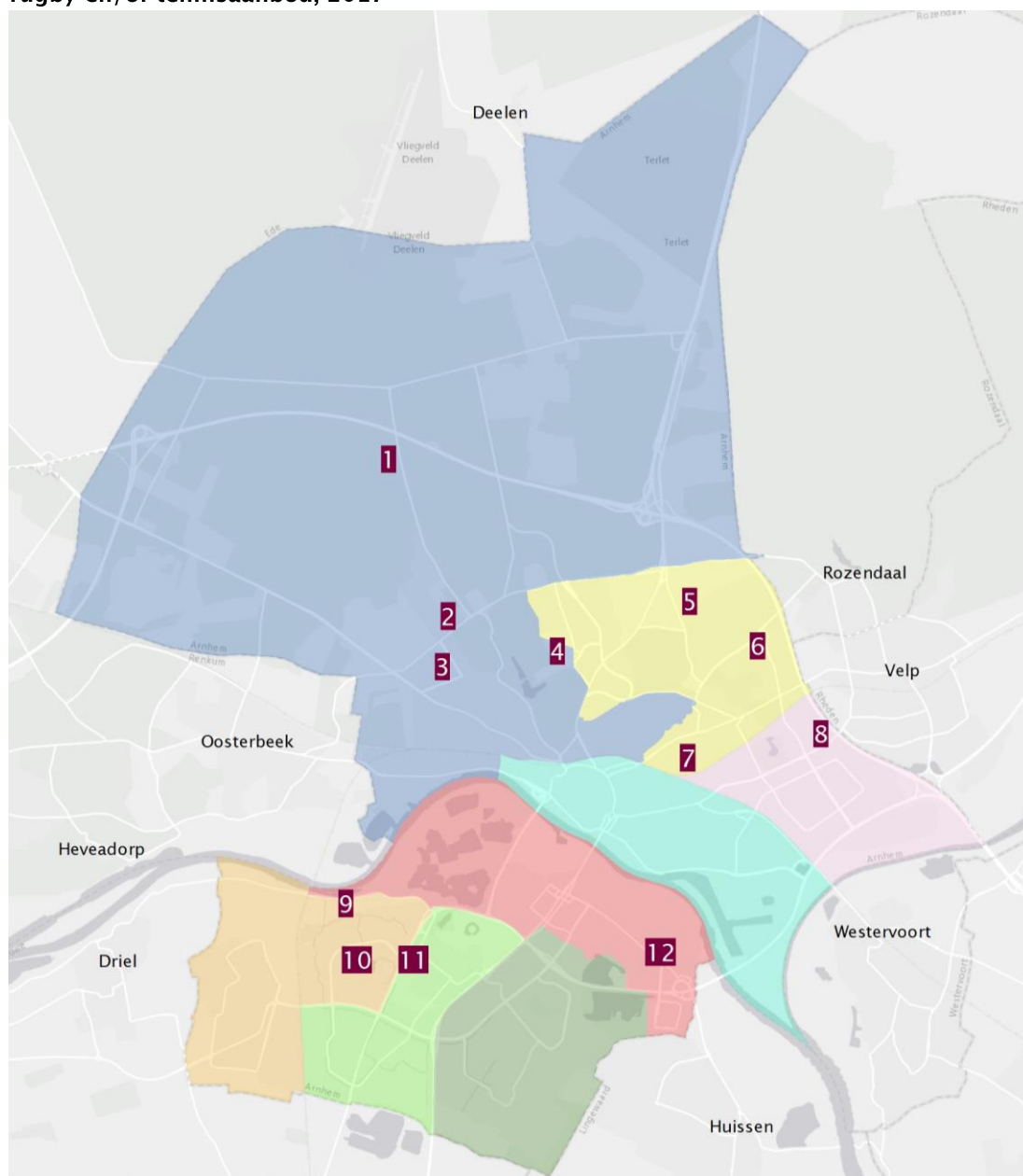
Gebaseerd op de bevolkingsprognose en de landelijke ontwikkeling in het voetbal, ligt een toename van het aantal voetbalteams in Arnhem in de lijn der verwachting. Dit kan echter niet los gezien worden van de huidige situatie in Arnhem, waarbij een duidelijke tweedeling te zien is tussen een aantal grote en aantrekkelijke verenigingen en een aantal (heel) kleine en kwetsbare verenigingen. De grote verenigingen, die aantrekkelijk zijn voor extra leden, hebben echter geen ruimte meer om verder te groeien en de kleine verenigingen hebben wel de ruimte, maar zijn over het algemeen niet aantrekkelijk om lid van te worden. De meest recente ledencijfers van de KNVB onderschrijven dit, waarbij sinds seizoen 2015/2016 het aantal KNVB-leden in Arnhem is afgenomen (bron: KNVB, via Sportbedrijf Arnhem)⁹. Zonder aanpassingen in het voetballandschap is het de verwachting dat de daling van het aantal voetballers zal doorzetten. Efficiënter gebruik van de velden over de gehele gemeente, meer of andere ondersteuning aan de kleine/kwetsbare verenigingen en samenwerkingen tussen verenigingen, zijn aandachtspunten voor de komende periode om ervoor te zorgen dat het voetballandschap in Arnhem aantrekkelijk blijft en mogelijkheden blijft bieden om, bij voorkeur dicht bij huis, te kunnen voetballen.

⁹ De toename van het aantal teams tussen seizoen 2012/2013 en 2016/2017 waarmee de analyse is uitgevoerd, is de toename over deze gehele periode. Kijken we alleen naar de ontwikkeling in de seizoenen 2015/2016 en 2016/2017 dan zien we een daling van het aantal teams. Een daling die, volgens cijfers die aan het eind van het onderzoek beschikbaar zijn gekomen, ook in seizoen 2017/2018 doorzet.

4. Overige sporten

De ruimtebehoefte voor hockey, honk- en softbal, korfbal, tennis, rugby en atletiek in de gemeente Arnhem (kaart 4.1) wordt aan de hand het ruimte-instrument van het Mulier Instituut bepaald. De berekening van de toekomstige team- en ledenaantallen berust op de ontwikkelingen en prognoses behandeld in hoofdstuk 2 en de ledenontwikkeling bij de verenigingen zelf, om zo te komen tot een bandbreedte waarbinnen de toekomstige behoefte naar verwachting ligt.

Kaart 4.1 Sportparken gemeente Arnhem met atletiek-, hockey- honk- en softbal-, korfbal, rugby en/of tennisaanbod, 2017

1) Schaarsbergen 2) Bakenberg 3) De Hoogkamp 4) Cranevelt 5) Valkenhuizen 6) De Paasberg 7) Molenbeke 8) Elsweide 9) Drielsedijk 10) Elderveld 11) Elden 12) De Bakenhof.

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

4.1 Hockey

Twee hockeyverenigingen zijn actief in de gemeente Arnhem: HCM Arnhem en AHMC Upward. Upward is de grootste vereniging met 85 teams (64,4 normteams). De vereniging heeft de beschikking over vier hockeyvelden (drie water- en één zandveld) op sportpark Bakenberg. HCM (66 teams; 49,4 normteams) heeft haar thuisbasis op sportpark Drielsedijk, waar vier hockeyvelden (twee (semi-)water en twee zandvelden) liggen (tabellen 4.1 en 4.2).

Tabel 4.1 Hockeyvelden gemeente Arnhem, 2017

Gebied	Sportpark	Vereniging	Zandveld	Semi-waterveld	Waterveld	Totaal
Schuytgraaf en Elderveld	Drielsedijk	HCM Arnhem	2	1	1	4
Noord-West	Bakenberg	AHMC Upward	1	0	3	4

Tabel 4.2 Aantal (norm)teams hockeyverenigingen gemeente Arnhem, 2016/2017

Vereniging	Zaterdag		Zondag		Weekend	
	Aantal teams	Aantal normteams	Aantal teams	Aantal normteams	Aantal teams	Aantal normteams
HCM						
Arnhem	55	38,4	11	11,0	66	49,4
AHMC						
Upward	69	48,4	16	16,0	85	64,4

De piekbelasting van de velden vindt voor HCM en Upward duidelijk plaats op zaterdag, wanneer de jeugdwedstrijden worden gespeeld. De hockeybond biedt vooralsnog landelijk geen jeugdcompetitie aan op zondag, alleen in district Midden-Nederland kunnen jeugdteams enkele wedstrijden op zondag spelen. HCM heeft op zaterdag, op basis van de planningsnorm uit het Handboek Sportaccommodaties, behoefte aan vijf velden, Upward aan zes. Beide verenigingen hebben hiermee een veldentekort: HCM van één veld, Upward van twee velden (tabel 4.3). Overigens constateren we ook in veel andere gemeenten (theoretische) tekorten bij hockeyverenigingen, terwijl in de praktijk deze tekorten minder lijken te zijn. De norm uit het Handboek Sportaccommodaties is echter nog steeds leidend. Het advies is om naar aanleiding van deze uitkomsten (verder) met de verenigingen in gesprek te gaan om te achterhalen in hoeverre krapte wordt ervaren.

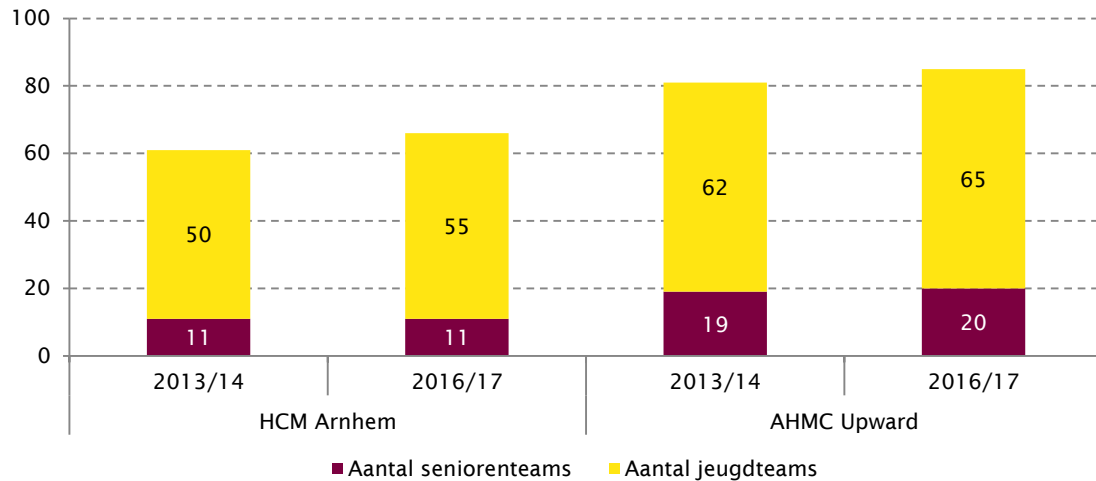
Tabel 4.3 Vraag-aanbodanalyse hockeyverenigingen gemeente Arnhem, 2016/2017

Vereniging	Bestaand veldaanbod	Veldbehoefte		Overschot (+) / tekort (-)	
		Zaterdag	Zondag	Zaterdag	Zondag
HCM Arnhem	4	4,3 (5)	1,2 (1)	-0,3 (-1)	+2,8 (+3)
AHMC Upward	4	5,4 (6)	1,8 (2)	-1,4 (-2)	+1,2 (+2)

Toekomst

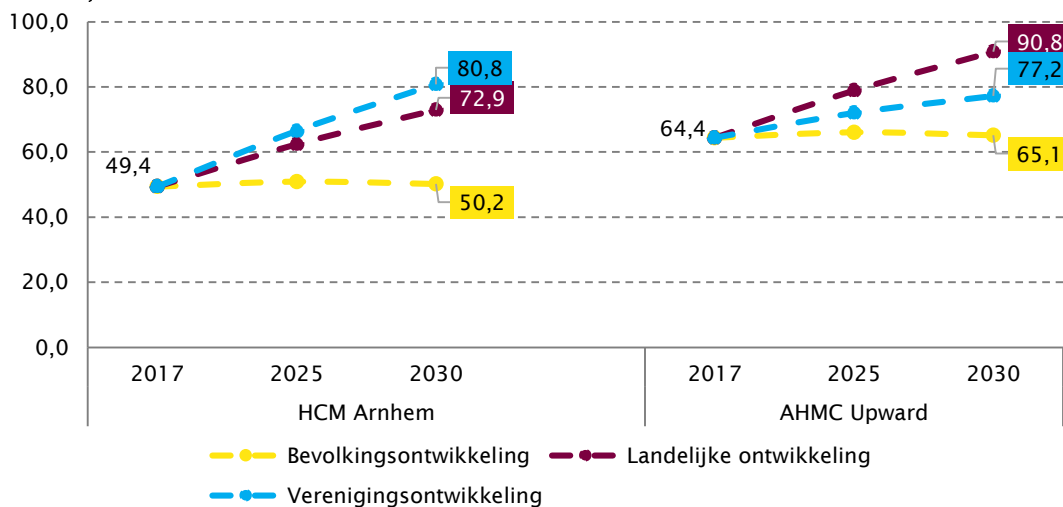
HCM en Upward hebben beiden in het seizoen 2016/17 meer (norm)teams dan in het seizoen 2013/14 (figuur 4.1). De groei bij de verenigingen heeft plaatsgevonden bij de jeugd, conform de landelijke ontwikkeling die we in hoofdstuk 2 hebben gezien. De recente groei bij AHMC Upward blijft wel achter bij de landelijke ontwikkeling. De groei van de Arnhemse verenigingen kan geremd zijn door het geconstateerde tekort aan veldencapaciteit.

Figuur 4.1 Ontwikkeling hockeyverenigingen gemeente Arnhem, in aantal teams, naar leeftijdscategorie, 2013/14–2016/17

Het lijkt erop dat de hockeysport in Arnhem de komende jaren nog verder kan groeien (figuur 4.2). Dit is gebaseerd op de verwachte bevolkingsontwikkeling van de gemeente Arnhem, de landelijke ontwikkelingen in sportdeelname en de recente ontwikkeling van de verenigingen. Het aantal benodigde hockeyvelden loopt maximaal op tot acht velden voor HCM Arnhem (scenario 'verenigingsontwikkeling') en tot negen velden voor AHMC Upward (scenario 'landelijke ontwikkeling'). Het aantal velden op de huidige sportparken kan daarbij wel een knelpunt zijn of worden, omdat de verenigingen zonder extra velden niet veel verder kunnen groeien. Wanneer de verenigingen nu of in de nabije toekomst aangeven inderdaad knelpunten te ervaren, is het het overwegen waard om te onderzoeken of op een andere locatie in de stad één of meerdere hockeyvelden kunnen worden gerealiseerd. Hier zou dan één van de huidige verenigingen een deel van de wedstrijden op kunnen spelen, of kan een nieuwe vereniging worden opgericht. Wellicht liggen er mogelijkheden op sportparken waar de voetbalverenigingen het moeilijk hebben.

Figuur 4.2 Bandbreedte toekomstig aantal normteams hockeyverenigingen gemeente Arnhem, 2025 en 2030

4.2 Honk- en softbal

Arnhem Rhinos is de enige honk- en softbalvereniging in de gemeente Arnhem. De vereniging beschikt over een honkbal- en een softbal-/jeugdhonkbalveld op sportpark Valkenhuizen (in Noord-Oost). De vereniging heeft in het seizoen 2016/17 vier honkbalteams, twee jeugdhonkbalteams en drie softbalteams ingeschreven bij de honk- en softbalbond. De vereniging heeft voldoende ruimte tot haar beschikking op sportpark Valkenhuizen (tabel 4.4).

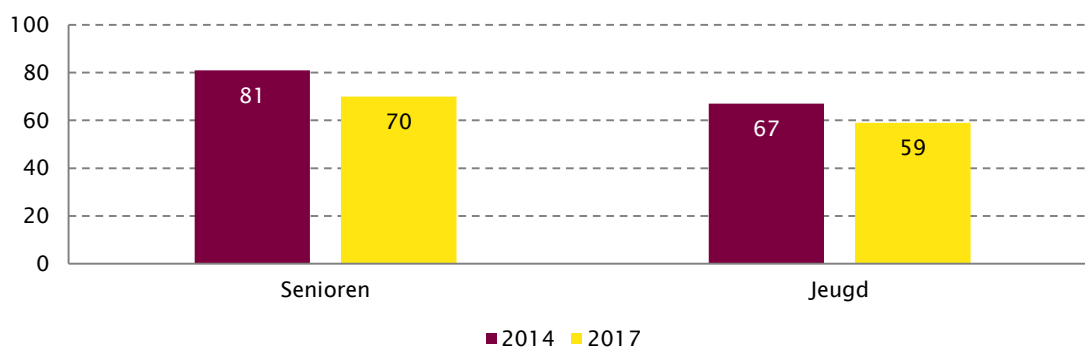
Tabel 4.4 Vraag-aanbodanalyse honk- en softbalvereniging Arnhem Rhinos, 2016/17

Afdeling	Aantal teams	Aantal normteams	Bestaand		Overschot (+)/tekort (-)
			veldaanbod	Veldbehoefte	
Honkbal	4	4,0	1	1 (0,5)	-
Jeugdhonkbal/softbal	5	7,0	1	1 (0,7)	-

Toekomst

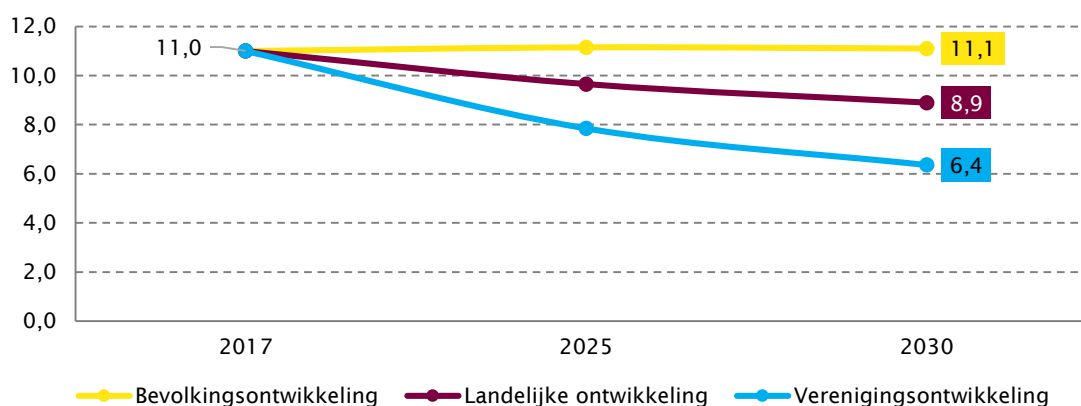
In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat de honkbal- en softbalbond de laatste jaren een daling van het ledenbestand heeft meegemaakt. Deze daling heeft zich zowel bij de senioren als jeugd voorgedaan. De recente ontwikkeling van Arnhem Rhinos laat een nog iets sterkere daling dan de landelijke ontwikkeling zien (figuur 4.3).

Figuur 4.3 Ontwikkeling honk- en softbalvereniging Arnhem Rhinos 2014–2017, in leden, naar leeftijdscategorie

De verwachting is dat Arnhem Rhinos in de toekomst (2025 en 2030) minder (norm)teams zal hebben dan in 2017 het geval is (figuur 4.4). Dit is gebaseerd op de verwachte bevolkingsontwikkeling van de gemeente Arnhem, de landelijke ontwikkelingen in sportdeelname en de recente ontwikkeling van de vereniging. De behoefte aan twee velden (een honkbal- en jeugdhonkbal/softbalveld) blijft in stand.

Figuur 4.4 Bandbreedte toekomstig aantal normteams honk- en softbalvereniging Arnhem Rhinos, 2025 en 2030

4.3 Korfbal

In de gemeente Arnhem zijn twee korfbalverenigingen actief. E.K.C.A. heeft haar thuisbasis op sportpark Elderveld, O.A. op Sportpark De Paasberg. Op beide sportparken zijn vanaf seizoen 2017/2018 twee kunstgrasspeelvelden met de nieuwe afmetingen (20 x 40 meter exclusief uitloop) en een jeugdveld aanwezig (tabel 4.5). O.A. is een zaterdagkorfbalvereniging. E.K.C.A. heeft teams in zaterdag- en zondagcompetities ingeschreven.

O.A. is de vereniging met het meeste aantal teams, namelijk zestien. Deze teams vertalen zich naar 12,5 normteams. E.K.C.A. heeft tien teams, die overeenkomen met 8,4 normteams. Met deze teamaantallen hebben beide verenigingen behoefte aan twee speelvelden. De planningsnorm schrijft een tweede veld voor bij verenigingen met meer dan zeven normteams en een derde veld bij meer dan veertien normteams (voor een zaterdagvereniging). Het aanbod bij de twee korfbalverenigingen is conform de huidige behoefte (tabel 4.6). Met de aanwezige jeugdvelden kan worden gesteld dat de Arnhemse korfbalverenigingen ruimteoverschot hebben.

Tabel 4.5 Korfbalvelden gemeente Arnhem, 2017

Gebied	Sportpark	Vereniging	Kunstgras- veld	Natuurgras- veld	Opmerking
Schuytgraaf en Elderveld	Elderveld	E.K.C.A.	2	-	Exclusief jeugdveld
Noord-Oost	De Paasberg	O.A.	2	-	Exclusief jeugdveld

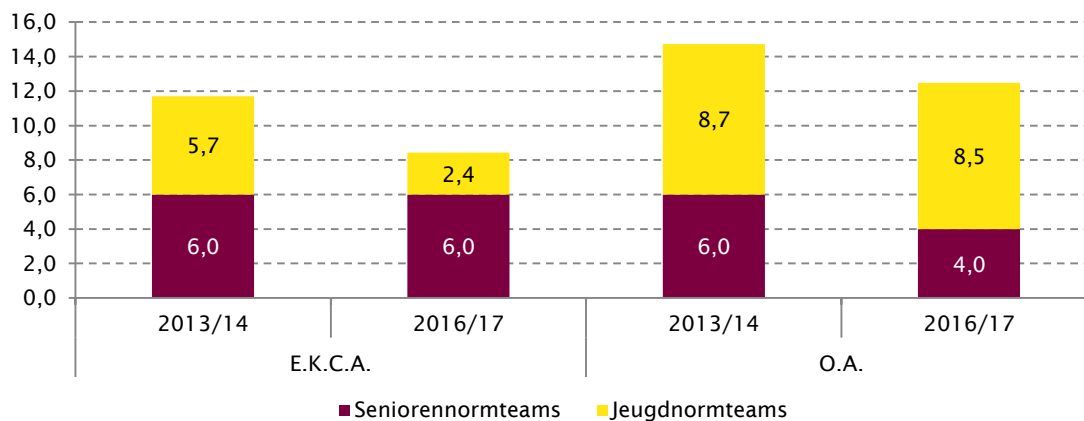
Tabel 4.6 Aantal (norm)teams korfbalverenigingen gemeente Arnhem, 2016/2017

Vereniging	Aantal teams		Veldbehoefte
	Aantal teams	Aantal normteams	
E.K.C.A.	10	8,4	Twee speelvelden
O.A.	16	12,5	Twee speelvelden

Toekomst

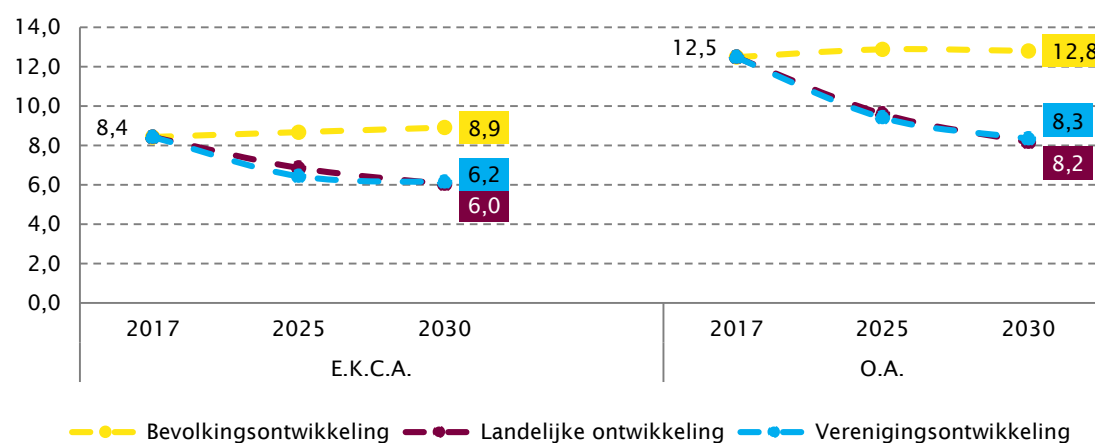
E.K.C.A. en O.A. hebben beiden in het seizoen 2016/17 minder (norm)teams dan in het seizoen 2013/14 (figuur 4.5). De daling E.K.C.A. heeft alleen plaatsgevonden bij de jeugd, de daling bij O.A. zowel bij de jeugd als senioren. Landelijk gezien neemt met name het aantal jeugdleden af.

Figuur 4.5 Ontwikkeling korfbalverenigingen gemeente Arnhem, in normteams, naar leeftijdscategorie, 2013/14-2016/17

De verwachting is dat de korfbalverenigingen in de toekomst (2025 en 2030) ongeveer het huidige aantal (norm)teamaantal hebben, dan wel iets hieronder (figuur 4.6). Dit is gebaseerd op de de verwachte bevolkingsontwikkeling van de gemeente Arnhem, de landelijke ontwikkelingen in sportdeelname en de recente ontwikkeling van de verenigingen. De kans bestaat dat de behoefte aan een tweede veld bij E.K.C.A. richting 2030 verdwijnt.

Figuur 4.6 Bandbreedte toekomstig aantal normteams korfbalverenigingen gemeente Arnhem, 2025 en 2030

4.4 Tennis

In de gemeente Arnhem zijn acht tennisverenigingen te vinden. Ruim 3.900 leden bespelen 73 buitenbanen, waarvan op 54 verlichting aanwezig is. We zien dat alle tennisverenigingen, met uitzondering van ATC de Groene Kamer, ruim in het aantal banen zitten (tabel 4.7).

Tabel 4.7 Huidige situatie tennisverenigingen

Sportpark	Vereniging	Aantal leden			Huidig baanaanbod		Resultaten	
		Senioren	Jeugd	Totaal	Banen ^A	Capaciteit (in leden) ^B	Overcapaciteit (in leden)	Overcapaciteit (in banen) ^C
Molenbeke	ALTB	500	150	650	14 (8)	1.140	490	+5
Schaarsbergen	TV Schaarsbergen	167	5	172	6 (6)	540	368	+4
De Hoogkamp	TV de Hoogkamp	419	224	643	11 (0)	770	127	+1
Cranevelt	ATC de Groene Kamer	420	105	525	6 (6)	540	15	-
Bakenhof	TV Malburgen	238	31	269	6 (6)	540	271	+3
Elsweide	TV Presikhaaf	419	71	490	10 (8)	860	370	+4
Elden	TV Elden	635	121	756	12 (12)	1.080	324	+3
Schuytgraaf	TV Schuytgraaf	298	103	401	8 (8)	720	319	+3
Gemeente Arnhem		3.096	810	3.906	73 (54)	6.190	2.284	+23

^A Tussen haakjes staat het aantal verlichte banen. 14 (8) betekent dat de vereniging veertien banen heeft, waarvan er acht verlicht zijn.

^B 90 leden per verlichte baan; 70 leden per onverlichte baan.

^C Uitgedrukt in verlichte banen.

Padel

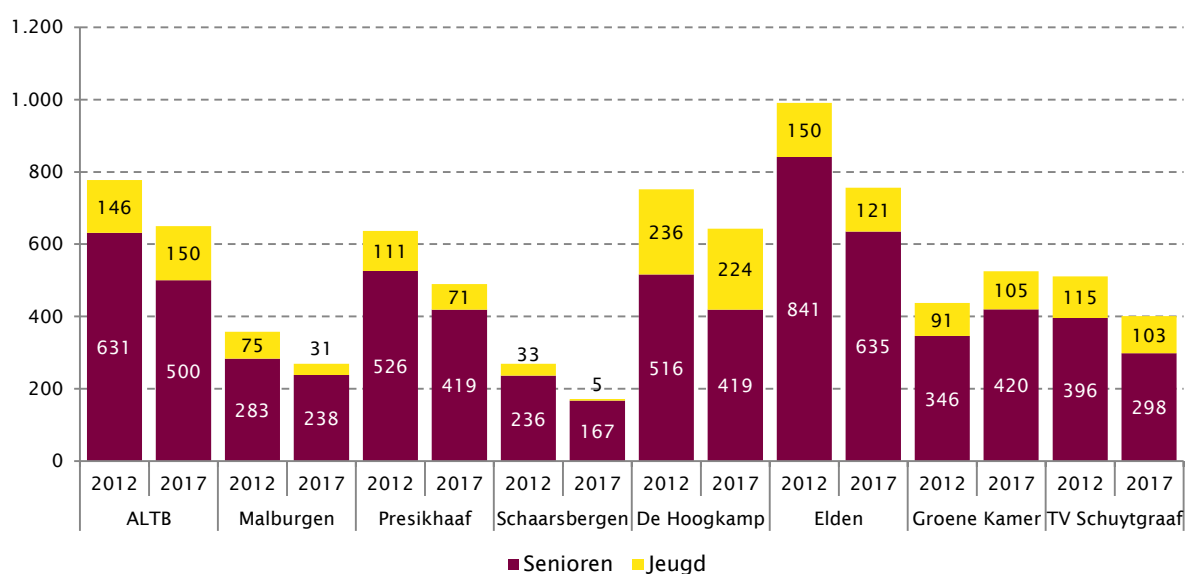
In lijn met de landelijke opkomst van de racketsport padel, zijn ook in Arnhem plannen voor de realisatie van padelbanen (sportpark Valkenhuizen). Padel is een snel in populariteit groeiende racketsport die zich het beste omschrijft als een combinatie van tennis en squash. Deze racketsport, al zeer populair in Spanje en Zuid-Amerika, begint zich ook in Nederland te ontwikkelen. Padel wordt op een baan gespeeld van 20 x 10 meter die omgeven is door een glazen wand en hekwerk. In Nederland kan inmiddels op bijna 70 locaties padel worden gespeeld. Voor verenigingen kan de sport een welkome aanvulling zijn op het bestaande aanbod, omdat het laagdrempelig en voor alle leeftijden en niveaus geschikt is¹⁰. Het biedt daarmee mogelijkheden om nieuwe leden aan te trekken.

¹⁰ Bron: www.knltb.nl

Toekomst

In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat de KNLTB de laatste jaren een sterke en stelselmatige daling van het aantal leden heeft doorgemaakt. Met name het aantal jeugdleden is recent sterk afgenomen. Deze ontwikkeling zien we terug bij de meeste Arnhemse tennisverenigingen (figuur 4.7). ATC De Groene Kamer is de enige tennisvereniging in Arnhem die in de periode 2012-2017 een groei heeft meegemaakt.

Figuur 4.7 Ontwikkeling tennisverenigingen gemeente Arnhem, 2012–2017, in aantal leden, naar leeftijdscategorie

De verwachting is dat de meeste tennisverenigingen in Arnhem in de toekomst (2025 en 2030) een lager ledenaantal hebben dan nu het geval is (tabel 4.8). Dit is gebaseerd op de verwachte bevolkingsontwikkeling van de gemeente Arnhem, de landelijke ontwikkelingen in sportdeelname en de recente ontwikkeling van de verenigingen.

Tabel 4.8 Vraag-aanbodanalyse tennisverenigingen gemeente Arnhem, 2017, 2025 en 2030

	Aantal leden			Aantal banen ^A	Baanbehoefte		
	2017	2025	2030		2017	2025	2030
ALTB	650	513 - 684	449 - 692	14 (8)	7	6 - 8	5 - 8
TV Malburgen	269	195 - 285	162 - 289	6 (6)	3	2 - 3	2 - 3
TV Presikhaaf	490	340 - 518	271 - 525	10 (8)	6	4 - 6	3 - 6
TV Schaarsbergen	172	104 - 183	77 - 186	6 (6)	2	1 - 2	1 - 2
TV de Hoogkamp	643	509 - 673	442 - 680	11 (0)	7	6 - 8	5 - 8
TV Elden	756	513 - 799	403 - 809	12 (12)	9	6 - 9	5 - 9
ATC de Groene Kamer	525	427 - 721	375 - 880	6 (6)	6	5 - 8	4 - 10
TV Schuytgraaf	401	286 - 407	232 - 426	8 (8)	5	3 - 5	3 - 5

^A Tussen haakjes staat het aantal verlichte banen. 14 (8) betekent dat de vereniging veertien banen heeft, waarvan er acht verlicht zijn.

4.5 Rugby

De gemeente Arnhem beschikt over één rugbyvereniging: The Pigs. De vereniging heeft haar thuisbasis op sportpark Drielsedijk, waar één rugbyveld ligt. In het seizoen 2016/17 zijn drie seniorenteams (twee heren, één dames) en drie jeugdteams (colts, junioren en cubs) ingeschreven (tabel 4.9). Op één seniorenteam na, betreft het hier combinatieteams. Deze combinatieteams bestaan uit spelers van clubs uit de subregio Gelre. Daarnaast speelt de jeugd onder 13 jaar van de vereniging op toernooien (tevens in combinatieteams).

Tabel 4.9 Uitgangssituatie rugbyvereniging The Pigs, 2016/207

Gebied	Sportpark	Teams	Veldaanbod
Schuytgraaf & Elderveld	Drielsedijk	Twee herenteams ^A	Eén natuurgrasveld
		Eén damesteam ^B	
		Eén colts team (17-19 jaar) ^B	
		Eén juniorenteam (15-17 jaar) ^B	
		Eén cubs team (13-15 jaar) ^B	

^A Waarvan één combinatieteam in samenwerkingsverband Subregio Gelre

^B Betreft een combinatieteam in samenwerkingsverband Subregio Gelre

Er zijn geen vaste eigen normen voor het aantal teams of spelers dat op een rugbyveld kan spelen. De rugbybond hanteert wel van het voetbal afgeleide normen om het aantal benodigde velden te bepalen, waarbij een senioren rugbyteam, vanwege de hogere veldbelasting, aan 1,4 normteam wordt gelijkgesteld. De drie senioren- en drie jeugdteams vertalen zich naar 8,4 normteams, waar wordt uitgegaan van maximaal 5,5 normteams per veld voor het hele weekend. De combinatieteams spelen echter niet alleen maar in Arnhem. Het damesteam speelt en traint ook in Doetinchem en de combinatie-jeugdteams trainen en spelen ook op diverse andere locaties buiten Arnhem. Wanneer de helft van de wedstrijden van de combinatieteams niet in Arnhem wordt gespeeld, zakt de belasting van 8,4 normteams naar 5,6 normteams. Hiervoor is één veld voldoende.

Toekomst

Rugby is landelijk gezien een snel groeiende sport. Ook in Arnhem kan de vereniging mogelijk verder groeien, maar de beschikbare accommodatie kan dan een beperking worden. Ook gezien de samenwerkingen in de regio, is het zinvol om verder met de vereniging(en) te onderzoeken waar ambities en mogelijkheden liggen om verder te groeien.

4.6 Atletiek

De gemeente Arnhem beschikt over één atletiekaccommodatie bestaande uit een 400-meterbaan, een krachthonk en een kogelslingerkooi. De accommodatie is onderdeel van sportpark Valkenhuizen (in Arnhem Noord-Oost). Atletiekvereniging CIKO '66 maakt gebruik van de accommodatie. De vereniging bestaat uit 620 leden, waarvan bijna de helft senior is.

In vergelijking met gemeenten van vergelijkbare grootte, zijn in Arnhem relatief weinig mensen lid van de Atletiekunie (tabel 4.10).

Tabel 4.10 Aantal lidmaatschappen Atletiekunie per gemeente, 2016, in percentage van de Nederlandse bevolking

Gemeente	Percentage van de bevolking
Amersfoort	1,6
Breda	1,4
Zaandstad	1,2
Apeldoorn	1,1
Dordrecht	1,0
Zoetermeer	1,0
Nijmegen	0,9
Leiden	0,9
Enschede	0,8
's-Hertogenbosch	0,8
Maastricht	0,7
Arnhem	0,6
Haarlemmermeer	0,6
Haarlem	0,5

Bron: www.volksgezondheidenzorg.info

Vanuit de Atletiekunie geldt de richtlijn dat iedere gemeente met 40.000 inwoners of meer een volwaardige atletiekaccommodatie *kan* hebben, mits er een vereniging (in oprichting) aanwezig is die deze gaat gebruiken. Op dit moment heeft ongeveer 80 procent van de Nederlandse gemeenten met meer dan 40.000 inwoners een of meerdere atletiekaccommodaties (DSA, 2016). Een volwaardige atletiekaccommodatie¹¹ kan een vereniging tot ongeveer 1.000 leden accommoderen.

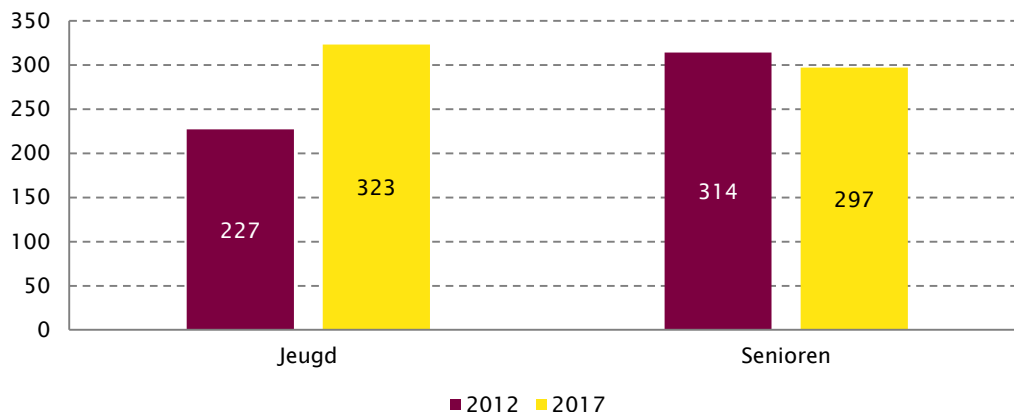
Nederland telt in 2016 in totaal 188 atletiekaccommodaties die zijn verdeeld over 160 gemeenten (DSA, 2016). Alle dertien Nederlandse gemeenten met een vergelijkbaar inwonersaantal als dat van de gemeente Arnhem (tussen de 120.000 en 180.000 inwoners) hebben ten minste één atletiekaccommodatie. De Arnhemse buurgemeenten Ede en Rheden beschikken over een atletiekaccommodatie. De overige buurgemeenten van Arnhem niet.

Toekomst

In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat de Atletiekunie de laatste jaren een sterke en stelselmatige groei heeft gemaakt. Met name het aantal jeugdleden is recent toegenomen. Deze ontwikkeling zien we ook terug bij CIKO '66. De vereniging heeft sinds 2012 een toename van meer dan 40 procent van het aantal jeugdleden meegemaakt. Het aantal senioren is licht afgenomen (figuur 4.8).

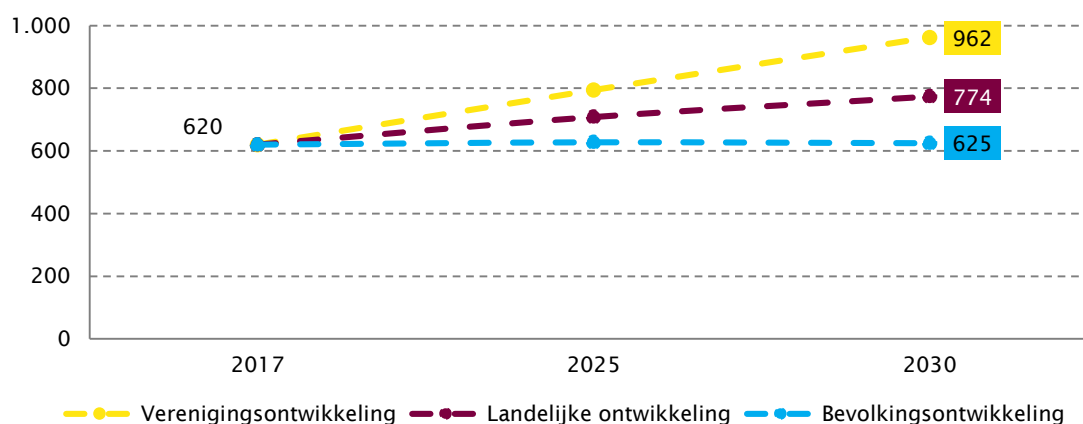
¹¹ Een volwaardige atletiekaccommodatie bestaat (minimaal) uit een rechte sprintbaan voor afstanden tot en met 110 meter, een rondbaan waarop de afstanden langer dan 110 meter worden gelopen, en een (midden)ruimte met de mogelijkheid om alle werpnummers en springnummers te verwerken.

Figuur 4.8 Ledenontwikkeling CIKO '66, 2012-17, naar leeftijdscategorie

De verwachting is dat het aantal leden van CIKO '66 in de toekomst (2025 en 2030) hoger zal zijn dan het huidige aantal (figuur 4.9). Dit is gebaseerd op de verwachte bevolkingsontwikkeling van de gemeente Arnhem, de landelijke ontwikkelingen in sportdeelname en de recente ontwikkeling van CIKO '66. Wanneer uitgegaan wordt van 1.000 leden per atletiekaccommodatie, zal de vereniging waarschijnlijk voldoende ruimte hebben op sportpark Valkenhuizen. De accommodatie wordt in de toekomst wel intensiever belast.

Figuur 4.9 Bandbreedte toekomstig aantal leden CIKO '66, 2025 en 2030

Bijlage 1 Toelichting ruimte-instrument

Het ruimte-instrument gaat uit van harde gegevens. Dat wil zeggen dat de berekeningen worden gemaakt aan de hand van duidelijk te kwantificeren gegevens zoals velden-, banen-, team- en ledenaantallen, en planningsnormen. Tenzij anders aangegeven, zijn de velden-, banen-, team- en ledenaantallen aangeleverd door de gemeente. De gebruikte planningsnormen en richtlijnen zijn vastgesteld door VNG, de betreffende sportbonden en koepelorganisatie NOC*NSF, en afkomstig uit het Handboek Sportaccommodaties.

De velden- of banenbehoefte die op basis van het ruimte-instrument worden gepresenteerd, moeten worden gezien als een indicatie en een richtlijn. De uitkomsten mogen daarom niet zonder meer worden vertaald naar de praktijk, maar moeten worden getoetst aan de werkelijke situatie (bij de verenigingen).

De gepresenteerde velden- of banenbehoefte is gebaseerd op de behoefte van het aantal teams (die ingeschreven staan bij een bondscompetitie) of ingeschreven leden. De velden en banen worden veelal meer gebruikt. Toernooien, interne competities en overige activiteiten worden niet meegenomen, waardoor de behoefte (en belasting) hoger kan uitvallen dan hier is gepresenteerd.

Als planningshulpmiddel voor veldsportaccommodaties zijn in algemene zijn drie begrippen van belang: namelijk belastingcoëfficiënt, normteams en planningsnorm.

Belastingcoëfficiënt

De belastingcoëfficiënt geeft per type team aan wat de belasting is van dat type team voor het sportveld. Er bestaat een groot verschil in de beschadiging van het veld als gevolg van een pupillenwedstrijd in vergelijking met een seniorenwedstrijd. Niet alleen duurt een pupillenwedstrijd korter dan een seniorenwedstrijd, ook is er sprake van een aanzienlijk geringere belasting van het veld per speler. Hierdoor kunnen niet alle teams als gelijkwaardig worden beoordeeld. Om de behoefte van de sportverenigingen naar sportvoorzieningen te bepalen, is door NOC*NSF voor de teamsporten een vertaling gemaakt naar belastingcoëfficiënten. Dit betekent dat een senior competitieteam op een eenheid van 1,0 wordt gesteld en de overige teams hieraan worden gerelateerd.

Normteams

Op basis van de belastingcoëfficiënten worden de andere teams omgerekend naar seniorteams. Een seniorteam kent een belastingcoëfficiënt van 1, terwijl veel andere teams een lagere belastingcoëfficiënt kennen. Door de andere teams te vermenigvuldigen met de eigen belastingcoëfficiënt, wordt de belasting uitgedrukt in de belasting van seniorteams. Het resultaat van de optelling van deze omrekening wordt het aantal normteams genoemd. Een vereniging met relatief veel jeugdteams, heeft dus een relatief lager aantal normteams dan een vereniging met vooral seniorenteams.

Planningsnorm

Een planningsnorm is een hulpmiddel waarmee in een bepaalde lokale situatie, uitgaande van een bepaalde sportbehoefte, omvang en inrichting van nieuwe en/of bestaande sportaccommodaties nader vorm en inhoud kan worden gegeven.

Toelichting behoeftebepaling voetbalvelden

Het benodigd aantal voetbalwedstrijdvelden kent een cultuurtechnische en een organisatorische component. De cultuurtechnische component geeft aan hoeveel velden er nodig zijn zodat de kwaliteit van de velden gewaarborgd blijft. Dit gebeurt op basis van belastingcoëfficiënten. De organisatorische component wordt bepaald door de bruto- en netto speeltijden van de teams.

Belangrijke uitgangspunten bij de bepaling van de wedstrijdvelenbehoefte zijn dat:

- (1) De (natuurgas)velden in goede kwaliteit verkeren en goed beheerd en onderhouden worden;
- (2) Een evenwichtige wedstrijdplanning wordt gemaakt (goede verdeling tussen uit- en thuis spelende teams);
- (3) Er voldoende pupillendoeltjes aanwezig zijn zodat twee zeven-tegen-zeven-velden op één volledig wedstrijdveld uitgezet kunnen worden. In de nieuwe opzet gaat het om vier zes-tegen-zes-velden op een wedstrijdveld¹².

Het benodigd aantal trainingsvelden wordt bepaald aan de hand van de indicatieve trainingsuren. De planningsnormen gaan uit dat elk team globaal genomen tweemaal 80 minuten traint gedurende 40 weken. Afhankelijk van de ambitie van de vereniging (of specifieke teams) kan een verschil optreden tussen de indicatieve berekening en de werkelijke situatie. Met name bij grote verenigingen zullen niet alle teams twee keer in de week 80 minuten trainen, waardoor de berekende behoefte vaak aan de hoge kant is. Tegelijkertijd is het bij veel jeugdleden vaak een organisatorische uitdaging om alle teams op de middag/begin van de avond te kunnen laten trainen.

Belangrijke uitgangspunten bij de bepaling van de trainingsveldenbehoefte zijn dat:

- (1) De trainingsvelden de afmetingen hebben van een wedstrijdveld;
- (2) Alleen het eerste elftal gebruikmaakt van een heel veld. De overige teams worden geacht met meerdere teams tegelijkertijd te trainen op het trainingsveld (twee elftallen of vier zeventallen per training/veld);
- (3) De trainingsvelden afgestemd zijn op het beoogde gebruik. Een trainingsveld moet ook gebruikt kunnen worden onder minder gunstige omstandigheden;
- (4) Er een efficiënte indeling en benutting van de trainingsvelden bestaat. Dat wil zeggen dat de gebruiker zich moet aanpassen aan de tijden;
- (5) Er geen trainingen plaatsvinden op de natuurgaswedstrijdvelden.

¹² De gemeente Arnhem heeft geïnvesteerd in extra pupillendoeltjes, zodat in het nieuwe seizoen genoeg materialen aanwezig zijn.

Bijlage 2 Aantal teams voetbalverenigingen gemeente Arnhem

Tabel B2.1 Aantal teams voetbalverenigingen gemeente Arnhem, naar weekenddag, seizoen 2016/2017

Vereniging	Zaterdag															Zon.
	Senioren	45+	Veteranen	G	JO19 (11:11)	MO19 (11:11)	JO17 (11:11)	MO17 (11:11)	JO15 (11:11)	MO15 (11:11)	JO13 (11:11)	MO13 (11:11)	MO13 (7:7)	JO11 (7:7)	JO9 (7:7)	Senioren
Elsweide	0	0	0	0	1	0	2	0	1	0	2	0	0	2	2	4
Eendracht Arnhem	1	1	0	2	0	0	1	0	2	0	1	0	0	3	1	4
VDZ	3	0	1	0	5	2	7	2	10	2	9	2	0	14	8	9
Paasberg	3	0	0	0	1	0	2	0	1	0	1	0	0	2	1	3
SML	2	0	0	0	3	0	5	0	6	0	7	0	0	11	9	4
Arnhemia	0	0	0	0	1	0	1	0	2	0	2	0	0	3	2	3
Oranje	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
MASV	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	1	0	0	3	2	5
ESA	12	1	1	0	4	0	8	1	11	1	10	1	1	13	15	0
Eldenia	1	0	0	2	3	0	5	2	5	1	7	2	0	8	7	10
AZ 2000	4	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	1
Arnhemse Boys Schuytgraaf	1	0	0	1	1	0	2	0	5	0	7	0	1	12	12	4
Totaal	29	2	2	6	19	3	35	5	45	4	48	5	4	71	60	49

Bijlage 3 Herkomst leden voetbalverenigingen gemeente Arnhem

Tabel B3.1 Herkomst leden voetbalvereniging Arnhem, naar gemeente, in procenten

Vereniging	Arnhem	Duiven	Lingewaard	Overbetuwe	Renkum	Rheden	Westervoort	Overig
Arnhemia	94	0	5	0	0	0	0	1
Arnhemse Boys	93	0	3	2	0	1	0	1
AZ	92	0	3	3	1	1	0	1
De Paasberg	87	2	1	2	0	5	3	2
Eendracht	77	2	0	0	2	16	4	3
Eldenia	94	0	2	3	1	1	0	1
Elsweide	85	3	1	2	1	5	3	2
ESA	96	0	2	2	0	0	0	0
MASV	89	1	5	2	0	1	3	1
SC Oranje	79	3	16	2	0	0	0	3
SML	91	0	1	0	5	1	2	1
VDZ	96	1	0	0	1	2	0	2
Alle Arnhemse verenigingen	92	1	2	1	1	2	1	2

Bron: 'Kort op de bal'...! (2015). (Bewerking Mulier Instituut)

Tabel B3.2 Herkomst leden voetbalvereniging Arnhem, naar gebied, in procenten

Vereniging	CSA	De Laar & Elden	Elderveld & Schuytgraaf	Malburgen	Noord-Oost	Noord-West	Presikhaaf	RVK
Arnhemia	1	1	2	83	0	2	2	9
Arnhemse Boys	3	15	67	3	1	3	1	7
AZ	6	18	41	15	1	3	3	12
De Paasberg	12	1	2	4	54	15	9	3
Eendracht	12	4	0	5	8	6	63	1
Eldenia	3	36	36	8	0	2	1	15
Elsweide	7	5	5	12	8	16	42	5
ESA	2	18	5	9	0	2	1	62
MASV	3	4	3	64	3	6	5	12
SC Oranje	35	6	10	16	2	4	4	22
SML	5	0	1	1	8	80	3	1
VDZ	11	1	1	1	58	24	3	1
Alle Arnhemse verenigingen	6	12	14	11	14	16	8	18

Bron: 'Kort op de bal'...! (2015). (Bewerking Mulier Instituut)

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl